

פניני

חשוקי חמד

על סדר המועדים

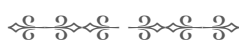
מלוקטים מאוצרות ספריז המתוקים

של הגאון הגדול מז"ר

הרב יצחק זילברשטיין שליט"א

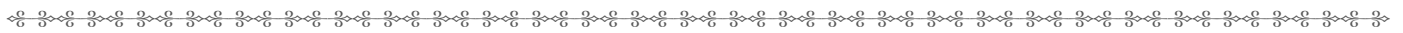
חבר מועצת גדולי התורה

זראש כולל 'בית דוד' חולון

ענייני חג השבועות * תשע"ח

פניני חשוקי חמד

תוכן העניינים:

4..... חג השבועות

4..... במה שונה חג השבועות משאר ימים טובים?

4..... ישנם מקרים שלכל הדעות ראוי להתפלל רק בצאת הכוכבים.....

6..... טעה ואמר המחזיר נשמות למפגרים מתים.....

6..... בירכו ברכת שעשה נסים על מגילה רות.....

7..... ציבור שאין יכולים לקרות רות קודם קריאת התורה מתי יקראוה.....

7..... אב"ד שטעה והורה לא לומר תחנון.....

8..... בברכת המזון סיים ותחזינה עינינו במקום ובנה ירושלים.....

11..... גבאי הבטיח עליה לאחד בשבועות, כדי שיחזק את המנין, ובתוך כך הגיע "חיוב".....

11..... טלטול מוקצה כדי לא לעבור על בישול בשר בחלב.....

12..... האם מותר לעשות חלות לחג השבועות בצורת שני לוחות הברית.....

13..... מכריחים אותו לעבוד ביו"ט שני דשבועות, או ביו"ט שני דסוכות.....

14..... חלם חלום מפחיד בשבועות.....

14..... מחותן מתי יחדש את הבגד החדש, בשבועות, או למחרת בחופה.....

15..... לנסוע לא"י להתפלל בכותל המערבי כשיש חשש שיגנבו נכסיהם.....

16..... האם יוצא מצות שמחת יו"ט, כאשר משכיר או משאיל בגד לאשתו.....

18..... לא שמח את אשתו בשבועות, האם יש לו תשלומין כל שבעה.....

18..... לדחות ניתוח כדי לעשות מילה בזמנה.....

19..... קישט את ביתו לכבוד שבועות בענפי גפנים, ונדע לו שהם כלאי הכרם.....

20..... להוציא גופת אדם גדול ממקרר שיש בו נכרים.....

20..... האם ילך ללמוד בליל שבועות כשקיים חשש שאשתו תכרע לילד.....

22..... במקומות שלא אוכלים בשבועות בשר, האם מותר לבשל בשר לצורך שבת.....

22..... האם נבהלה מאוד לשמוע שהגננת השליכה לאשפה את הפשטידות שהכינה.....

23..... יו"ט שחל להיות במוצאי שבת, ויכול לארח עני באחד מהם, איזה יום עדיף.....

24..... חג שבועות שחל במוצאי שבת, והדליקה בטעות נרות שבת.....

24..... בן א"י הנוסע עם תושבי חו"ל באוניה ביו"ט שני, האם צריך להמנע ממלאכות.....

25..... לומר הלל בשעה שהגויים דנים אם להרוג את כל יהודי העיר.....

25..... על גרי הצדק.....

26..... כיצד מדליקין נר של יארצייט שחל בשבת אחר שבועות.....

26..... האם יש להמנע מבדיקת דם, תרומת דם או ניתוח בערב חג השבועות?

27..... האם יכול חולה להקדים להתפלל ערבית של ליל יו"ט של שבועות?

27..... ומתי יאכל סעודת ליל חג בית החולים?

חג השבועות

- 27 חולה שאכל בשר, ורוצה לאכול מאכלי חלב בשבועות, כיצד ינהג?
- 28 יו"ט שחל בערב שבת ויש לו רק רביעית יין – כיצד ינהג?
- 28 שכח להבדיל במוש"ק ושכח גם במוצאי יו"ט – כיצד נוסח ההבדלה?
- 30 לפדות את הבן, ואח"כ לנסוע לכותל המערבי.
- 31 **סיפורים ועובדות**.
- 31 אחזקת תורה מגוי
- 31 כיצד להתכונן למתן תורה
- 31 הבריון שב בתשובה
- 32 סעודה לתלמידי חכמים
- 33 על מה חושבים בשבועות.
- 33 בשבועות בזמן קריאת עשרת הדברות הוא סגולה לבקש על רפואה.
- 33 הרב אלישיב לא נשאר ער בלילה
- 33 המוניטור של הרב אלישיב השתולל

ליקוט סידור ועריכה
ישי מזלומיאן: 05276-91549

תגובות ניתן לשלוח למערכת 'מרי"ח נחוח', עבור "פניני חשוקי חמד",
כתובות הדוא"ל: rantorah@gmail.com

לעילוי נשמת

איתן בן טוביה ורבקה ז"ל

פניני חשוקי חמד

חג השבועות

שאלה: במה שונה חג השבועות משאר ימים טובים?

תשובה: נאמר במסכת פסחים (דף סח ע"ב) מר בריה דרבינא הוי יתיב כולא שתא בתעניתא, לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכפורי, עצרת יום שניתנה תורה, פורים שנאמר בו ימי משתה ושמחה, ועיוהכ"פ כדתני רב חייא בר רב, שכל האוכל ושותה בעיוה"כ כאילו התענה תשיעי ועשירי.

וכתב הב"י (או"ח סימן רפח) בשם הרשב"א (ח"ד סימן רסב) דעל כרחנו צ"ל דמר בריה דרבינא היה מתענה תענית חלום בכל ימות השנה, חוץ מג' ימים אלו, כי לא יתכן שהיה חולק על כל התנאים והאמוראים, שאוסרים להתענות בשבת ויום טוב תענית רשות, ורק ביו"ט של שבועות היה נמנע משום יום שניתנה בו תורה.

ויש להוסיף דברי רבנו חיים פלאג'י בספרו רוח חיים (סימן רפח אות א) שהיה מייעץ למי שחלם חלום רע בליל שבת שלא יתענה בשבת, אלא יענג עצמו באכילה ושתיה, רק שלא ישיח שיחה בטילה אלא יקרא בספר תהילים, ויעסוק בתורה כל היום לפי כוחו, דקיימ"ל דתורה מגנא ומצלי, כמבואר בסוטה (דף כא ע"א) ויעוין במש"כ בחשוקי חמד עמ"ס פסחים (דף סח ע"ב).

והנה יעוין במג"א (סימן תרד סק"א) שתמה מדוע הרמ"א (שם) פסק את הדין שאין להתענות תענית חלום בערב יום הכיפורים, ולא כתב דין זה בפורים ובשבועות, ודן שם אם דין זה נפסק להלכה או לא, יעו"ש.

ויעוין בחת"ס בפסחים שכתב: עיין מג"א שהניח דברי הרמ"א בצ"ע שלא הזכיר בשבועות אי מותר למיתב ביה תענית חלום דהא הוה ספיקא דאורייתא ע"ש, והנה לפמ"ש תוס' דלאו דוקא מקרא יליף אלא מסברא י"ל כוונתם דחויב שמחה ביום קבלת תורה ליכא אלא מצוה דרבנן, א"כ לק"מ קושיית מג"א דהא שמחת יו"ט דאורייתא נדחה מפני תענית חלום, ורק שמחה דרבנן של קבלת תורה איכא וספיקא לקולא...

והנלע"ד ביישוב קושית מג"א על רמ"א הנ"ל, דהוה ס"ל דנהי דבשאר יו"ט אין כח במצות עשה של שמחת יו"ט לרפאות שבר החלום ומשו"ה מתענה משום פקוח נפש לבטל החלום, מ"מ בעצרת שמצורף לזה עוד מצות שמחת מתן תורה והני תרי מצות בידם לבטל החלום, וא"כ תינח אי יתרמי תרי שמחות בחד יומא, וי"ל דמר בריה דרבינא הוה ס"ל כרבנן דר' יוסי שבת פ"ו ע"ב בשישי ניתנה תורה לישראל, נמצא יו"ט של עצרת ומתן תורה בחד יומא איתרמי... אך רמ"א בהלכות נדה (סימן קצו סי"א) פסק ששה עונות בעינן כר' יוסי דבשבעה ניתנה תורה... ואנן בקיאנן בקביעא דירחא, ויום וי"ו בסיון שהוא יו"ט של עצרת איננו יום קבלת התורה, אע"ג דאנו אומרים יום מתן תורתנו מפני שהיה מעותד ליום קבלת התורה לולי שהוסיף משה יום אחד מדעתו, מ"מ עיקר השמחה ליתא אלא ביום הקבלה בפועל שהוא בשבעה בסיון והוא יו"ט שני ואיננו שמחת יו"ט דאורייתא נמצא אין כח בשום יום מימים אלו לדחות החלום.

ויתכן זה אפי' לר"א דס"ל ביו"ט לא בעינן לכם וליכא בשבועות אלא משום שמחת קבלת התורה, מ"מ כבר כתבתי לעיל... דגם לר"א איכא שמחת יו"ט אקרקפתא דגברא רק משום לכם ליכא, אבל משום ושמחת בחגיך איכא, והדר ה"ל תרתי שמחת יו"ט ושמחת מתן תורה וכנ"ל. וקצת יש לפקפק על סברא זו הא בפורים ליכא תרתי ומ"ט דחי חלום ובאמת אין לדמות הענינים, ומ"מ לדחות השואל... דגם בפורים מצורף שמחת מתן תורה דהדר קבלוה בימי חשורוש... יעו"ש. (חש"ח יבמות צ ע"ב).

ישנם מקרים שלכל הדעות ראוי להתפלל רק בצאת הכוכבים

שאלה: כיצד ינהג אדם שאין לו מנין שמתפללים בו לאחר צאת הכוכבים, האם יתפלל יחד עם הציבור לפני הזמן? השאלה נוגעת במיוחד באותן ארצות שצאת הכוכבים מאוחר בלילה והציבור מתפלל ערבית לפני הזמן.

חג השבועות

תשובה: נאמר בשו"ע או"ח (סימן רלה א) זמן קריאת שמע בלילה, משעת יציאת ג' כוכבים קטנים... ואם הציבור מקדימים לקרות קריאת שמע מבעוד יום, יקרא עמהם קריאת שמע וברכותיה ויתפלל עמהם, וכשיגיע זמן, קורא קריאת שמע בלא ברכות. וישנם כמה מקרים שאף לדעת השו"ע ימתין להתפלל עד צאת הכוכבים, כדלהלן:

א. מנחה קודם ה'פ'לג' - אם כבר התפלל מנחה לאחר פ'לג המנחה, כמבואר בשעה"צ (שם אות טז) וז"ל: ואם אין לו עשרה בלילה להתפלל עמהם, נכון להתפלל עם הציבור גם לכתחילה מבעוד יום, [דה"ח]. ונראה דוקא אם בזה היום לא התפלל מנחה אחר פ'לג המנחה, עכ"ל.

ב. ליל הסדר - יש אומרים ("חיים לראש" דף מ) שתפילת ערבית בליל הסדר הוא בלילה דוקא כמו הקידוש, וטעמם הוא שהמתפלל מבעוד יום, צריך לדעת רוב הפוסקים לחזור ולקרא קריאת שמע בלילה, ובליל פסח חוששים שמא מחמת טרדות הסדר לא יחזור ויקרא קריאת שמע. [אולם הפרי מגדים (סימן תעב א"א סק"א, ובסימן צד משב"ז סק"א) כתב, אעפ"י שהקידוש צריך להיות דוקא בלילה, שונה היא תפילת ערבית שאפשר להתפלל מבעוד יום].

רופא בחדר מיון - ולפי שיטתם גם רופאים בחדר מיון הטרודים כל הלילה יתפללו דוקא בזמן, כי יש לחוש שמחמת טרדתם לא יחזרו לקרות קריאת שמע.

ושמענו דבר חידוד בשם הרב מפונביז' זצ"ל שיש להוסיף טעם לשבח למה לא מקדימים להתפלל ערבית בליל **שבועות**, משום שערים כל הלילה, כנהוג, והרי המקדימים לקרות קריאת שמע מבעוד יום, לשיטת רש"י ברכות דף ב ע"א סומכים על קריאת שמע שעל המטה, והרי בשבועות לא קורים קריאת שמע על המטה לכן לא מתפללים מבעוד יום.

ג. בר מצוה - יתכן שנער בליל הבר מצוה שלו, אל יתפלל מבעוד יום כי אז פטור מהמצוות וכל חיובו הוא מדין חינוך, ולכן עדיף שימתין ללילה ויתפלל אף ביחיד, כי אז הוא חייב במצוות מהתורה. ומקור לדברינו הוא מה שכתב "בית משולם" (הובא במשניות זכר חנוך הגהות וחידושים לברכות עמוד תקפ"ז) על דברי הרע"ב שהמקדימים להתפלל מבעוד יום סומכים על ר' יהודה. ושאל, אם כן מדוע סתם במשנה דומן קריאת שמע הוא מצאת הכוכבים? ותירץ דהטעם שמתחיל התנא במצות קריאת שמע הוא משום דמי שנעשה בר מצוה מצותו הראשונה היא קריאת שמע של ערבית. ומעתה ניחא מה שלא זכר התנא דעת ר' יהודה, כיון שגם לדעתו הוא נחשב בר חיובא רק בצאת הכוכבים. ולפי זה נראה לי דין מחודש והוא פשוט מאד, דמי שנעשה בר מצוה בלילה, צריך להמתין עם קריאת שמע עד צאת הכוכבים, מוטב שיקיים קריאת שמע דאורייתא, וקודם צאת הכוכבים אינו נעשה בר חיוב מהתורה. רק מצות חינוך בעלמא, יעו"ש. וראיתי בפוסקים כעין זה לגבי קידוש הלבנה שעדיף שהבר מצוה ימתין עד הזמן שיכנס למצוות.

אלא שדין זה לכאורה נסתר מדברי הרמ"א (סימן נג סעיף י) שכתב: אין לקטן לעבור לפני התיבה אפילו בתפילת ערבית, אפילו הגיע לכלל י"ג שנים ביום השבת, אין להתפלל ערבית של שבת, דהרי עדיין אין לו י"ג שנה. והסביר המשנ"ב (ס"ק לג): ר"ל במקומות שנוהגין להתפלל של שבת בערב שבת מבעוד יום משום תוספת שבת, מ"מ הרי עדיין לא נשלמו לו י"ג שנה עד ליל שבת, שתוספת שבת אינו מועיל לענין שנות ימי הנער, עכ"ל. משמע דהוא עצמו רשאי להתפלל ערבית מבעוד יום, אעפ"י שאז חיובו רק מדרבנן. ולא אומרים שימתין ללילה כדי שיתחייב במצוות מהתורה.

וי"ל דיתכן דערב שבת שאני, כיון דיש מצוה לקבל תוספת שבת ולקדש את השבת בכניסתה [יעויין מש"כ להלן דף כז ע"ב], וזאת עושים ע"י התפילה בערב שבת, ואי אפשר להמתין ללילה. וכבר דן בזה המנחת יצחק (ח"י סימן יז) יעויין בדבריו הנפלאים. ונראה עוד שדברי הבית משולם נאמרו רק למעליותא, כי ק"ש בין כך יקרא על מיטתו, ותפילת ערבית היא רשות ולא חייבים בה מהתורה, ודברי הרמ"א להוציא אחרים הם מעיקר הדין. וכעין זה הורה הגרש"ז אויערבך שלנוהגים להדליק נרות חנוכה בשקיעת החמה, אזי ידליק בשקיעה אפילו אם הוא קטן המגדיל בלילה זה, כיון שהדלקה בשקיעה היא מעיקר הדין. (ויעויין מנ"ח מצוה לא אות ט). (חש"ח ברכות ב ע"א). וע"ש שישנם מקרים שלכל הדעות ראוי להתפלל מבעוד יום.

פניני חשוקי חמד

טעה ואמר המחזיר נשמות למפגרים מתים

שאלה: בעל תשובה נתכבד להוציא את הציבור בברכות השחר בשבועות, כי הוא ישן בלילה. ומאחר ועדין לא בקי כ"כ בנוסח הברכה אמר המחזיר נשמות למפגרים מתים, האם יצא, והוציא גם את האחרים בברכה זו, או שמא הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים ולא יצא?

תשובה: אין זה טעות גדול ומסתבר דיצא והוציא, (ויתכן שתיבת מפגר שרשה אולי הוא מלשון פגר, וצ"ע). ואחד מגדולי הדור שמע את דברי ולא הסכים להם. (חש"ח ברכות ס ע"ב).

בירכו ברכת שעשה נסים על מגילה רות

שאלה: מעשה בבעל קורא שהיה מאוד עייף בתפילת שחרית של חג השבועות, וכשניגש לקריאת המגילה, במקום לברך ב' ברכות [על מקרא מגילה ושהחינו, כמנהג הגר"א] בירך ג' ברכות כמו שרגיל לברך על מגילת אסתר, דהיינו שהוסיף ברכת שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. וכעת באו לשאול האם הברכה היתה לבטלה, והאם היא היתה הפסק בין ברכת על מקרא מגילה לבין הקריאה, וצריך לחזור ולברכה?

תשובה: לכאורה אין מקום לברך שעשה נסים על מגילת רות, ואדרבה המגילה כולה דברים עצובים, וכמו שנאמר בילקוט שמעוני (רות רמז תרח): א"ר חייא כל ראשי פסוקים של רות ווי"ן [מתחילים באות וי"ן] בר מח' פסוקים... ווי לדור ששפטו את שופטיהן, ווי לדור שגבוריו ירודין, יעו"ש. ואם כן לכאורה ברכה זו הוי ברכה לבטלה והוי הפסק.

ואע"פ שיש פוסקים שכתבו שהמברך ברכות השבח, אין זה נחשב לברכה לבטלה, מכיון שסוף סוף שיבח את הקב"ה, מכל מקום בברכה זו שמברך שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, זה הוי ברכה לבטלה, כי לא היו נסים מיוחדים בזמן הזה.

אכן יש מקום לומר שלא הוי לבטלה, על פי דברי המדרש תנחומא (בובר, פרשת בא אות טז) וז"ל: ...חצות לילה אקום להודות לך (תהלים קיט טב), אמר דוד חייב אני לעמוד ולהודות לך, על מה שעשית עם זקיני ועם זקינתי בחצות הלילה, אימתי בשעה שחזרה נעמי ורות המואביה כלתה... אמר דוד חייב אני להודות לך על נסים שעשית עם זקני ועם זקנתי בלילה, לכך חצות לילה אקום להודות לך, יעו"ש. הרי לפנינו שדוד המלך אמר שיש לו להודות על הנסים הרבים שאירעו באותו לילה עם רות נעמי ובעו, ויעוין עוד בחומת אנך (רות ג כא): וייטב לבו. אמרו רז"ל שעסק בתורה וי"א שהיה מבקש אשה. ואפשר דתרתית איתנהו דעסק בתורה ועלה על לבו דהשרוי בלא אשה שרוי בלא תורה ונמשך זה מזה. ובאשר כל עניני רות בהשגחה נפלאה ומעשה נסים, נזדמן בפיה לומר לו אנכי רות, כלומר אנכי רמז לתורה שבכתב דכתוב בלוחות אנכי.

ומה שכל המגילה מתחילה באות וי"ו, אין זה מראה בהכרח על דברים עצבים, שהרי במדרש שם הביא פירוש נוסף, שהוא מראה שרות דבקה באומה המקיימת ברית מילה שנימול לשמונה, ויעוין עוד בחת"ס (בדרשות על מגילה רות דף רצו ע"ב) שביאר שאות וי"ו מרמז על הגאולה, יעו"ש.

ויש להוסיף שאף שיש ענין בהודאה על נסים בחג השבועות, וכמו שכתב בספר אבות הראש (ח"ג מערכת יו"ד אות מח) שלאחר שהביא את מדרשי חז"ל על הנסים הגדולים שהיו במעמד הר סיני, ושנשמטן של ישראל פרחו והקב"ה החייה אותם, הוסיף וכתב שכאשר מברכים בחג השבועות המחזיר נשמות לפגרים מתים וברכת מחיה המתים, יש לכוון שכן ברכו אבותינו במעמד הר סיני להעלות על לב מה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה, יעו"ש.

חג השבועות

הרי שבחג השבועות יש מקום להודות על הנסים ונפלאות שהיו בזמן הזה, וכמו כן יש מקום לשבח על הנסים שאירעו במגילת רות שכולה היתה נסים ונפלאות, ואם כן אולי אין זה ברכה לבטלה.

אולם למעשה נראה שמאחר וחז"ל לא תיקנו כלל לומר ברכה זו בחג השבועות, אם כן אף אם נאמר שאין זה ברכה לבטלה מצד עצמה כי באמת יש מקום לשבח זה, מכל מקום ודאי שברכה זו הוי הפסק בין ברכת על מקרא מגילה לקריאה.

וכמו כן יתכן שבברכות שחז"ל לא תיקנו, דוקא אם באמת היה מכוון לנסים הגדולים שהיו במתן תורה ובמגילת רות, אז הברכה לא הוי לבטלה, אבל אם לא כיוון במפורש על הנסים האלו, בסתמא הברכה היא לבטלה.

אלא שיש לציין שאפילו אם לדינא צריך לחזור ולברך, היינו רק על ברכת מקרא מגילה, אבל על ברכת שהחיינו אין לחזור. (חש"ח קידושין לג ע"א).

ציבור שאין יכולים לקרות רות קודם קריאת התורה מתי יקראוה

שאלה: נוהגים לקרות שיר השירים בשבת חול המועד פסח, קודם קריאת התורה, וכן רות בשבועות, וקהלת בסוכות, ויש להסתפק כאשר ציבור אין באפשרותם לקרוא קודם קריאת התורה, האם יקראוה לאחר מכן, או שמא עדיף לקרואה לאחר התפילה?

תשובה: מקשים העולם למה קוראים תחילה את ג' המגילות, ואח"כ קוראים בתורה הרי תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. ובשלמא בקריאת התורה דפורים, אתי שפיר דתחלה קוראים בתורה שהיא התדיר, ואח"כ קורים את המגילה, משא"כ שיר השירים, רות, וקהלת.

והשיב מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שאם יקראוה לאחר קריאת התורה, קיים חשש שיאמרו שיש בהם ב' הפטרות, הפטרת החגים, וגם מגילת קהלת או רות או שיר השירים הם מפטיר, ויברכו עליהם ז' ברכות כמו במפטיר, ולכן הקדימו אותם.

ולכן מגילת אסתר קוראים אותה לאחר קריאת התורה, כיון שבפורים אין מפטיר, אין חשש שיטעו בה, ועוד טעם שקוראים אותה לאחר קריאת המגילה, משום שכתב השפת אמת במגילה (דף כא ע"ב) שאע"פ שאין פוחתים מעשרה פסוקים בתורה, בכל זאת בפורים פוחתים, משום דאיכא נמי קריאת מגילה, והיא משלימה לעשרה פסוקים, ומאחר והמגילה משלימה לעשרה פסוקים יש לקרותה אחר קריאת התורה.

לאור זאת יתכן שאם אין באפשרותם לקוראם קודם קריאת התורה, יקראוה לאחר התפילה, ולא לאחר קריאת התורה, כדי שלא יאמרו שהם ב' הפטרות, וצ"ע. (חש"ח מגילה כג ע"א).^א

אב"ד שטעה והורה לא לומר תחנון

שאלה: אב"ד, רב עיר, שהגיע מחו"ל, טעה והורה לרבים בארץ ישראל ששבעה ימים אחר חג השבועות, לא אומרים תחנון. והאמת היא שבארץ ישראל לכו"ע שבעת ימי התשלומים, כוללים גם החג, נמצא שרק ששה ימים אחר החג לא אומרים תחנון, כמבואר במשנ"ב (סימן קלא ס"ק לו), [נורק בחו"ל יש אומרים שעד י"ג בסיון לא אומרים תחנון משום ספיקא דיומא, כמבואר בשערי תשובה (שם ס"ק יט)]. ויעוין בדעת תורה (שם) שהביא בשם כמה פוסקים שיש נוהגים לומר תחנון בכל ימי המילואים, וכן נהג מרן החו"א^א, והציבור כבר אמר אשרי ובא לציין

א. ועיין שו"ת וישמע משה (חלק א עמוד קע).

פניני חשוקי חמד

ואם יורו כעת לומר תחנון, יהיה זילותא לרב, האם מתחשבים בזה, ולא יאמרו תחנון, או שמא לזילותא לא חיישינן?

תשובה: נאמר במסכת ב"ב (דף לא ע"ב) אמר רב נחמן אנן אחתיניה אנן מסקינן ליה, לזילותא דבי דינא לא חיישינן. וכן בהמשך הגמרא (בדף לב ע"א) אמר רב אשי דכולי עלמא לא חיישינן לזילותא דבי דינא. אולם יתכן שדברים אלו נאמרו רק באופן שהבית דין לא טעה, כגון שהגיעו עדים ואמרו ששדה זו היא של אבותיו של ראובן, ופסקו בית דין שהקרקע שלו, ואח"כ באו עדים והעידו שהקרקע היתה של אבותיו של שמעון. וכעת צריכים בית דין להוציא את השדה מחזקת ראובן, ולהעמידה ברשות שניהם, בזה אין אנו חוששים לזילותא דבי דינא, שמא ילגלו הבריות על בית דין על שסותרים את דיניהם, ודמי לחוכא ואיטלולא. מאחר ובית הדין לא טעה, אלא שבתחילה באו עדים והעידו כך, ולאחר מכן באו עדים אחרים והעידו אחרת. משא"כ בעניננו, עלולים הבריות לומר שאב"ד זה לא בקיא בהלכות ולא יקבלו דבריו, אולי בכה"ג חוששים לכבודו ולא יאמרו תחנון. וכעין זה ביאר בחידושי הרי"ם (חו"מ סימן כה ד"ה וטעם הפשוט) לבאר מדוע דין שטעה בשיקול הדעת, הדין לא חוזר, משום זילותא דבית דין, ולא דומה למבואר בב"ב שלא חיישינן לזילותא, משום דבב"ב מיירי שהגיעה עדות חדשה, ולכן לא הוי זילותא למסקנת הגמרא, אבל בטעה בשקול הדעת, שלא התחדש שום דבר, בזה חיישינן לזילותא, יעו"ש.

והנה יעוין בתרומת הדשן (סימן רלג) שכתב וז"ל: בירח אייר קבלתי דכבר הוי עובדא שכתב גדול אחד אייר בחד יו"ד, ונחלק עליו גדול אחד בווינא דהוי קשיש מיניה, וע"י כך נתקבצו הגדולים ושאר הלומדים יחד לווינ"א, ונפקא מסקנא מבינייהו דלכתחילה יש לכתוב בשני יודיין ובדיעבד יש להכשיר אם נכתב בחד יו"ד. ונראה דודאי דינו לכתוב בשני יודיין כי כך מצאתי בתרגום מגילת אסתר וגם בתרגום אחד בספר מלכים. וכן הסברא נותנת... לכך נראה דאפילו אם נותן הגט בחד יו"ד, ובו ביום נודע הטעות, דיש לכתוב וליתן אחר בשני יודיין, וכה"ג לא הוי לעז כל כך לבית דין. וההוא עובדא דלעיל כבר עברו כמה ימים אחר הנתניה, ויצא שם מגורשת על האשה ואי הוי בעי למיהדר וליתן גט אחר הוי זילותא לבית דין לכך הכשיר בדיעבד כן נראה, עכ"ל. [דין זה הובא גם ברמ"א (אבה"ע סימן קכו ס"ז) ובחלקת מחוקק (שם ס"ק כד)]. הרי לפנינו שאם מתקנים את הטעות בו ביום, אין זילותא לבית דין, ורק אם מתקנים את הטעות לאחר זמן יש זילותא. ואם כן בשאלתנו לכאורה יש לחזור ולומר תחנון אחרי אשרי ובא לציון, כיון דאין בזה כל כך בזיון וזילותא. אך יש לחלק, דדוקא בגט יש זילותא רק לאחר זמן, מכיון שאם מתקנים מיד, אין הדבר מפורסם, ואם יתקנו לאחר זמן, יש פרסום גדול לדבר, שכתבו גט חדש לאחר שיצא על האשה שם מגורשת. משא"כ בתחנון, שכל הזילותא הוא ביחס לקהילה שם התפללו, ואם יתקנו מיד עלול להיות זילותא, משא"כ אם לא יתקנו כלל, אלא לשנה הבאה יורו אחרת, לא יהיה כאן זילותא, כי יאמרו שלא זכרו היטב מה שנעשה.

ויעוין גם מהרש"ם (ח"ה סימן כז) שציין לדברי החלקת מחוקק (הנ"ל) דמשום זילותא דהרב הוי כשעת הדחק, וכך כתוב בשארית יוסף (סימן לו) ובשבות יעקב (ח"ג סוף סימן קל), ואף דבב"ב (דף לב) מבואר דלזילותא דבי דינא לא חיישינן, היינו היכא דמדינא הוי תרי ותרי. ומציין גם למסכת ר"ה (דף כט) דאין משיבין לאחר מעשה. ופרש"י גנאי הוא שנוציא לעז טועים, ולעוד מראי מקומות בנידון זה.

ולמעשה נראה בעניננו, שהכל לפי הענין, ואם יש לחשוש לזילותא של הרב, אין לחזור ולומר תחנון, מכיון שזה שעת הדחק, ויש חשש של כבוד התורה, ותחנון זה לא חיוב דאורייתא, אך אם אין חשש של זילותא, יש לחזור ולומר תחנון. (חש"ח ב"ב לב ע"א).

בברכת המזון סיים ותחזינה עינינו במקום ובנה ירושלים

שאלה: מעשה באחד שבירך ברכת המזון בסעודת שחרית בחג השבועות, ומרוב עייפות טעה בברכתו, ולאחר שאמר יעלה ויבוא, במקום לסיים ובנה ירושלים, המשיך ותחזינה עינינו בשוברך לציון ברחמים בא"י המחזיר שכינתו

חג השבועות

לציון, וכשהתחיל לכרוע למודים, נזכר שהוא באמצע ברכת המזון. ועתה הסתפק האם צריך לחזור ולחתום ובנה ירושלים, או שמא יצא ידי חובה במה שחתם ותחזינה עינינו, מפני שענינו אחד כמו ובנה ירושלים?

תשובה: שמעתי מגיסי הגר"ח קניבסקי שליט"א, שלא יצא ידי חובתו: כשחתם ותחזינה עינינו בשו"ב לציון, מפני שציון הכוונה לבית המקדש, וכמו שמצינו במדרש שוחר טוב (מזמור צט) 'מה טעם ה' בציון גדול נורם הוא על כל העמים], אמר ר' יוחנן ה' בציון גדול ממה שעשה בציון על ביתיה לא חייס, כשיבוא ליפרע מן המחריבין על אחת כמה וכמה'.

ויעוין בזה (ויקרא פרשת אחרי מות דף עב ע"ב): כתיב (תהלים קב) לספר בציון שם ה' ותהלתו בירושלם, דהא בציון במקדשא שרי לאדכרא שמא קדישא כדקא חזי, ולבר בכניו. דהיינו שרק בציון שהוא בית המקדש מותר לספר ולפרש את השם המפורש, ואילו מחוץ לבית המקדש מותר לומר את השם רק בכניו.

ויעוין עוד בישעיה (מ ט): על הר גבה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלקיכם. וכתב שם המלבי"ם: ...וכבר בארתי בכמה מקומות כי ציון שם היה מושב המלך והסנהדרין ומקום המקדש, וירושלים שם ישבו ההמון, ציון תבשר כי השיב שכינתו לציון והמלכות והכהונה, ולכן המליך בו על הר גבוה עלי לך, וירושלים תבשר קיבוץ גלויות, יעו"ש.

וכמו כן מצינו בהושענות, בהושענא אבן שתיה, הושענא ציון המצוינת, והכוונה שם לבית המקדש.

ואם כן בתפילה אנו מתפללים ותחזינה עינינו בשו"ב לציון, כלומר לבית המקדש בדוקא ששם יקריבו את הקרבנות, ואילו בברכת המזון אנו מתפללים ובנה ירושלים עיר הקודש, דהיינו על כל ירושלים שתבנה, וממילא לא יוצאים ידי חובה, אם חתמו ותחזינה עינינו בשו"ב לציון, שזהו בקשה רק על בית המקדש.

והנה זה ברור שמצינו בכמה מקומות שנאמר ציון, והכוונה היא לעיר ירושלים, ולא דוקא לבית המקדש, וכמו שמתפללים במוסף והביאנו לציון עירך ברנה, ולירושלים בית מקדשך [כלומר לירושלים שם בית המקדש] ועוד מקומות לרוב, מכל מקום כבר ביאר המלבי"ם (הנ"ל) שכשאומרים ציון הכוונה היא למקומות הקדושים יותר, וכמו שנתבאר בזהר שציון וירושלים הם ב' דרגות, וממילא בתפילה הנוסח הוא בדוקא בשו"ב לציון, ולא לירושלים, מפני שעל ירושלים כבר התפללו בברכת בונה ירושלים, וכאן הכוונה היא בדוקא לקרבנות, שהוא מתאים לברכת העבודה, שאנו מקווים, שבקרוב נקריב קרבנות ממש ולא רק נתפלל ונשלמה פרים שפתינו, וממילא נוסח זה אינו מתאים לברכת המזון, שבו אנו מבקשים על בניית ירושלים.

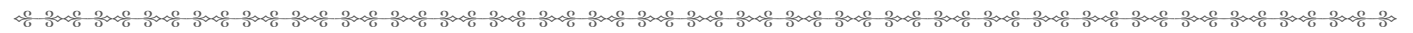
ובטעם הדבר שבברכת המזון אנו מבקשים על כל ירושלים, ולא רק על בית המקדש, הוא פשוט, שהרי בתפילה כבר ביקשנו על בניית ירושלים בברכה בפני עצמה, משא"כ בברכת המזון, אם כן בברכה זו אנו מבקשים על שני הדברים גם יחד, ועוד שבתפילה בברכת העבודה אנו מתפללים על הקרבנות בדוקא שהתפילה היא במקום הקרבנות. ויש להוסיף עוד שידוע בשם הרב מבריסק שביאר את הנוסח של ברכה אחת מעין ג', שאומרים "ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברך עליה בקדושה ובטהרה", דקאי על והעלנו בתוכה ושמחנו בבנינה דהיינו בירושלים, ואז נאכל בשמחה ובקדושה וטהרה היינו מעשר שני, ולפי זה י"ל שאף בברכת המזון אנו מבקשים על זה, ולכן מבקשים על בניית ירושלים כדי לאכול שם מעשר שני בטהרה.

ב. אם נאמר שהוא ענין אחד, אין בזה חשש של כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות אינו יוצא ידי חובתו, כמו שכתב הב"ח (או"ח סימן קפז): דלא נאמר כלל זה, אלא במשנה עיקר מטבע הברכה, כגון ברכת הזון את הכל שבברכת המזון שמשנה אותה לברכת הארץ, או שלא הזכיר בברכות אותם הדברים שחייבו חכמים להזכיר, כגון "ארץ חמדה טובה ורחבה", או שלא הזכיר ברית ותורה בברכת הארץ, ומלכות בית דוד בבונה ירושלם. אולם אם הזכיר כל מה שחייבו חכמים להזכיר ואינו משנה הברכה לענין אחר פשיטא דיצא, יעו"ש.

ג. וכן פסק בקצות השלחן (סימן מז ס"ב) יעו"ש.

ד. ויעוין בספר בית חיינו שהאריך בנידון זה והביא הרבה מקורות שירושלים נקראת ציון, וכמו כן הביא מחלוקת גדולה בראשונים אם בסתם כשאומרים ציון הכוונה היא דוקא לבית המקדש, וכן מבואר במהר"ל (בנצח ישראל פ"ד), לעומת זאת הביא כמה ראשונים הסוברים שכל ציון הכוונה היא לירושלים, וכן ס"ל לרד"ק בכמה מקומות.

פניני חשוקי חמד

והנה במוסף של הרגלים אנו מתפללים: 'ותערב לפניך עתירתנו כעולה וכקרבן אנא רחום ברחמיך הרבים השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים'. הרי שאנו אומרים 'וסדר העבודה לירושלים', אם כן משמע שאף בירושלים ישנו סדר העבודה, ואף הוא בכלל בית המקדש. אך יעוין בשיח יצחק (בסידור הגר"א) שביאר ענין זה על פי המדרש (המובא במהרש"א ב"ב דף עה ע"ב ד"ה ירושלים) שירושלים דלעתיד לבוא יהיה גדול כ"כ כמו ערי כל ארץ ישראל דהשתא, ובית המקדש שבתוכה יהיה גדול כ"כ כמו ירושלים דהשתא, יעו"ש. ועל זה אנו מתפללים שנראה בקרוב שסדר העבודה יהיה בירושלים דהשתא.

אלא דלכאורה יש להעיר, מהמשנ"ב (סימן תקנ"ב) שכתב שאם בתשעה באב שכח לומר נחם בברכת בונה ירושלים, אומרה בעבודה, [דהיינו קודם ותחינה] וא"צ לחתום בברוך מנחם ציון אלא ותחינה עינינו עד סוף הברכה, יעו"ש. וביאר בשער הציון (סק"ג) הטעם שאין צריך לומר מנחם ציון ובונה ירושלים, כי היא הברכה עצמה, דציון וירושלים חדא היא, דאי לאו הכי הוה לה חתימה בשתיים, יעו"ש. הרי לפנינו שציון וירושלים נחשבים לאחת, ולמרות שהיה צריך לחתום בציון ובירושלים סגי במה שחתום המחזיר שכינתו לציון בלבד.

ונראה ליישב דכאמור לעיל, ציון היא שם מיוחד למקדש אך היא גם שם כולל לירושלים, אלא שבברכת העבודה הכוונה היא למקדש ולקרבת ששם יש את עבודת המקדש, ועל ירושלים יש ברכה בפני עצמה. ואילו בברכת המזון אנו בדוקא מבקשים גם על ירושלים. ואם כן י"ל דבתשעה באב כשאומר נחם בברכת עבודה, סגי לחתום בהמחזיר שכינתו לציון, ולמרות שלא מזכיר להדיא את ירושלים, לא אכפת לן מפני שעיקר הנחמה היא בהחזרת המקדש והשכינה למקומה, ועל ירושלים כבר התפלל בברכת בונה ירושלים, ומה שכתב המשנ"ב דציון וירושלים הם חדא, הוא משום שבנחם מזכירים את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים, ולכן אומר שציון כולל את שניהם, מפני שציון הוא גם ירושלים, משא"כ בברכת המזון שאנו מתפללים לא רק על השראת השכינה, אלא על בנין ירושלים כולה, ועל אכילת מעשר שני, בזה צריך להזכיר דוקא את ירושלים, ולא רק את ציון, שהוא שם מיוחד לדרגא גבוהה יותר של קדושה.

וכמו כן יש לדון מה הדין בשמונה עשרה, אם טעה בחתימה של בונה ירושלים, וחתם המחזיר שכינתו לציון, דלכאורה לא יצא, דבברכה זו אנו מבקשים על בנין ירושלים, ולא רק על השראת השכינה בבית המקדש, משא"כ בברכת עבודה ובברכת נחם שאנו מתנחמים בהשראת השכינה, סגי בהמחזיר שכינתו לציון.

ציון היא דרש אין לה

נאמר בגמרא מסכת ר"ה (דף ל ע"א) משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה, זכר למקדש, שואלת הגמרא מנלן דעבדינן זכר למקדש? דאמר קרא (ירמיהו ל) כי אעלה ארכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דרש אין לה, מכלל דבעיא דרישה.

ונשאל מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל [בשיעור] הרי מתפללים כל יום 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב' וכן בברכת המזון 'ובנה ירושלים' וכו' האם זה נקרא ציון אין דורש לה?

והשיב מו"ח זצ"ל "הלוואי ויכונו למה שאומרים".

ונראה שאחד שלא יכול לכוון אלא בברכה אחת בשמונה עשרה [חוץ מהברכה הראשונה וברכת ההודאה] יכוון בברכת 'ולירושלים עירך ברחמים וכו' או ב - 'תחינה עננו' וכו', ויקיים בזה דורש לירושלים.

עוד כתב השל"ה הקדוש: באמרו לישועתך קיינו כל היום, יכוין לצפות לישועה כדי שיוכל להשיב דבר כשישאלוהו ביום הדין צפית לישועה. (חש"ח בכורות נ ע"א).

ה. ומקורו של המשנ"ב הוא ברא"ש בכרכות (פ"ז סימן כב) ובמהרי"ל (החדשות סימן נה) ויעוין גם בש"ך (יו"ד סימן שעט סק"ד).

חג השבועות

גבאי הבטיח עליה לאחד בשבועות, כדי שיחזק את המנין, ובתוך כך הגיע "חיוב"

שאלה: גבאי הבטיח לראובן עליה בחג השבועות ללא תשלום, [ארבע עליות כבר חולקו לנכבדי בית הכנסת הרב החזן וכדו'] כי בבית הכנסת יש מנין מצומצם, והגבאי רוצה שראובן שהינו יהודי תלמיד חכם יתמיד לבא להתפלל בבית הכנסת.

לאחר תפילת שחרית קודם קריאת התורה נגש שמעון לגבאי ואמר לו, יש לי יארצייט ואני חיוב, ולכן אני מבקש לקבל עליה.

שואל הגבאי, מה לעשות, מצד אחד כבר הבטחתי את העליה לראובן, ומצד שני שמעון הוא חיוב, למי אתן את העליה?

תשובה: לכאורה החיוב דוחה הבטחת הגבאי, כי הבטחת הגבאי היתה בטעות, והרי בביאור הלכה (סימן קלו סוף ד"ה בשבת) לאחר שסידר את כל החיובים, כתב ופשוט דבמקום שהמנהג למכור המצות ונופל המעות לצדקה, באלה שאינם מהחיובין רק משום מנהגא אין להפסיד צדקה בשבילם, ומ"מ תלוי לפי ראות עיני הסגן, ומשמע מאחרונים דאף במקום שנהגו למכור כל העליות ולא להשיגיא אף על החיובים, מכל מקום חתן בשבת שקודם החתונה וכן נער שנעשה בר מצוה אין דוחין אותם.

ואם כן גם בעניננו, אילו היה הגבאי מוכר את העליה, ולאחר מכן היה בא אליו שמעון ואמר לגבאי שהוא חיוב, כיון שלא היה על הגבאי למוכרו, אם כן המכירה היתה בטעות, כן גם בעניננו שהגבאי הבטיח את העליה לראובן, הבטחה אינה חמורה יותר ממכירה, וההבטחה היתה בטעות.

אך בכל זאת נראה שבעניננו ראובן זכה בעליה, היות וזה לטובת כל הקהל שראובן יבא להתפלל בבית הכנסת באופן קבוע, ואם כן כשהגבאי הבטיח לו עליה, זה היה על דעת כל הקהל כי זה לטובתם, ופשוט שדבר שהוא לטובת הקהל דוחה חיוב היחיד, אף שגם צדקה הוא טובת הקהל, מכל מקום צדקה אפשר להשלים ממקום אחר, אבל מתפלל חשוב שיבא להתפלל בקביעות, דבר זה הוא יקר המציאות, ואם כן אין החיוב יכול לבטל הבטחת הגבאי. (חש"ח קידושין כח ע"ב).

טלטול מוקצה כדי לא לעבור על בישול בשר בחלב

הגאון ר' ישראל מסלנט זצ"ל (בספר אבן ישראל עמוד פא) נסתפק בשכח והניח קדירה שיש בה בשר בחלב בערב שבת, אם מותר לסלק את הקדירה קודם שיבא לידי בשר בחלב. ורצה לפשוט את הספק מהא דהתירו לו לרדות הפת קודם שיבא לידי איסור סקילה. ודחה בשני אופנים א. יתכן שכל מה שהתירו חז"ל הוא לעבור על עובדין דחול, אבל לא התירו לטלטל מוקצה שהוא חמור יותר כדי למנוע איסור תורה. ב. יתכן שהתירו לו איסור שבת דרבנן בשביל שלא יעבור על איסור תורה של שבת עצמו, אבל לא התירו לו איסור דרבנן בשביל איסור בשר בחלב, וכעין זה כתוב במנחות (דף מח ע"א) דעמוד וחטא בשבת בשביל שתזכה בחול לא אמרינן, עכ"ד. א"כ לפי הצד הראשון של ר' ישראל יתכן שאף לשיטת הבית שלמה אין לעבור על איסור מוקצה כדי שלא להיכשל באיסור של זורע.

ובעצם דברי הגר"י מסלנט כתב הבנין שלמה (הלכות סוכה סימן מ"ז) שיש לדחות את הראיה ממסכת מנחות, דהא אדרבא אמרינן דעמוד וחטא באיסור שבת כדי שתזכה באכילת קדשים אם הוא באותו היום, רק משום דהתם מגיע הזכות ליומא אחרא. ולענ"ד נראה לתרץ דאכילת קדשים של יום השבת נחשב צורך השבת משא"כ סילוק קדירה עבור מניעת איסור בישול בשר בחלב.

ולפי דברי הגר"י מסלנט תתיישב קושיה גדולה, דהנה בשו"ע (סימן תמו ס"א) נאמר: המוצא חמץ בביתו ביו"ט יכפה עליו הכלי עד הלילה, ואז יבערנו. וכתב המשנ"ב (סק"ו) שמסתימת לשון השו"ע משמע דאפילו אם לא ביטל את החמץ ג"כ לא יטלטלנו לבערו ביו"ט בגלל איסור מוקצה, ואף שישנם חולקים וסוברים שעדיף לעבור על איסור

פניני חשוּקֵי חמד

טלטול מוקצה כדי למנוע בל יראה ובל ימצא, בכל זאת נפסק במשנ"ב שב ואל תעשה עדיף. ויש להעיר ממה שכתב החזו"א (סימן לו ס"ק כז) שאם הניח תבשיל על גבי האש שלא היתה גרופה וקטומה, שכידוע יש להסיר את התבשיל מעל האש כמבואר במג"א (סימן רנג סק"ב) ובמשנ"ב (סק"ה) שצריך להסירו אף על פי שהוא מוקצה. וצ"ע מ"ש מחמץ בפסח שאומרים אנו שב ואל תעשה, ואין מטלטלים ואילו לגבי שהיה באינה גרופה וקטומה שכל איסורו מדברי סופרים מחייבים אנו אותו לטלטל מוקצה כדי למנוע איסור שהייה? ולדברי הגר"י מסלנט מיושב היטב דשאני שהייה שאיסורו מחמת שבת, ולכן מותר לעבור על מוקצה שאיסורו מחמת שבת כדי למנוע איסור של שבת, משא"כ לעבור על איסור של מוקצה ושבת בשביל שלא לעבור על איסור חמץ אסור בזה אמרינן שב ואל תעשה.

ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל תירץ את דברי השו"ע, שדברי השו"ע (בסימן תמו) נאמרו באדם שלא עבר שום חטא למפרע, שהרי בדק את החמץ כדין אלא שלא בדק טוב, ובוזה אסור לו לטלטל מוקצה כדי לתקן מה שעיוות שהרי לא חטא למפרע. ומה שמשהה חמץ מכאן ולהבא הרי הוא אנוס בתקנת חכמים. משא"כ המשהה תבשיל על כירה שאינה גרופה וקטומה אדם זה עשה מעשה עבירה וחייב לעבור על איסור מוקצה כדי למנוע איסור שהייה נוסף בכל רגע שהקדירה שוהה על גבי האש, ואפילו כשהשהה בשוגג מכל מקום עבר על מעשה עבירה, וחייב לתקן מה שקלקל.

טענה והכניסה מאכלי חלב למרק בשרי

מעשה שהיה באשה שטענה בשבועות מתוך כך שמבשלים מאכלי חלב ומאכלי בשר והכניסה לבשר ולמרק בלינצ'עס העשויים מבצק וגבינה, בחשבה שהם קרעפלעך שגם הם עשויים מבצק אולם ממולאים עם בשר, וכאשר הכניסה את הבלינצ'עס למרק ראתה שגבינה יוצאת למרק כמובן שכל המרק נהפך להיות מוקצה, ולכאורה לשיטת ר' ישראל מסלנט הנ"ל אסור לעבור על איסור מוקצה של הסרת הקדירה מהאש, כדי למנוע בישול בשר בחלב.

אולם אם הסיר יטרף ולא יהיה לו סיר אחר, או אם האש שעל הגו תהיה חסרה לו ולא יהיה לו היכן לבשל בכה"ג מותר להסיר את הסיר מהאש, שהרי ביו"ט מותר לעבור על איסור מוקצה לצורך אוכל נפש כמבואר בשו"ע (או"ח סימן תקט). וכן כתב הביאור הלכה (סימן תרלח ס"ב ד"ה וביו"ט ושבת) בשם הפרמ"ג דנויי סוכה שאסורים לטלטל מדין הוקצה למצותו אם נפלו על השלחן וא"א לאכול עליו, מותר לטלטל לצורך אוכל נפש. וכמו כן בענייננו מותר לטלטל את הסיר עם הבשר והחלב לצורך פינוי האש.

ויתכן שגם בלי זה מותר לטלטל כדי להנצל מאיסור בישול ביו"ט שלא לצורך, שהרי אין כל צורך בבישול מאכלות אסרות, כמבואר במסכת פסחים (דף מז ע"ב) שבמבשל גיד הנשה ביו"ט חייב משום מבשל ביו"ט. (חש"ח שבת קמא ע"א בתוך התשובה).

האם מותר לעשות חלות לחג השבועות בצורת שני לוחות הברית

שאלה: האם מותר ללוש חלות לקראת חג השבועות ולעשות על גביהם שני לוחות הברית, דאולי יהי' אסור לאכלם כי באכילה מוחקים ציור?

תשובה: יעוין דגול מרבבה (סימן שמ ס"ג) שכתב ודאי שאם יש איסור בשבירת העוגה שכתוב עליה אותיות, יש גם איסור כשיש עליה צורות, וכמש"כ המג"א, וזה אי אפשר שהרי אמרו במסכת פסחים דף לו ע"א יוצאים בסריקין המצוירים בפסח, והיינו שמצוייר עליהם צורות עופות ודגמים, ובכ"ז יוצאים ידי חובתו בהם בליל יו"ט של פסח, עכ"ל. ואולי אפשר להשיב שכל מה שאסור לשבור אותיות, הוא כשמתכוין ממש לכתוב אותיות או צורות, משא"כ בענייננו שהכוונה לא היתה כתיבה ממש, אלא ליפות את המצוה בקשטים של מעין אותיות, ואולי זה מותר שאין זה דרך של העברת מידע מאותיות אלו שהוא יסוד מלאכת כותב בשבת, וצ"ע. (חש"ח פסחים לו ע"א).

חג השבועות

מכריחים אותו לעבוד ביו"ט שני דשבעות, או ביו"ט שני דסוכות

שאלה: יהודי שמכריחים אותו לעבוד במשך כל השנה, והתירו לו כך וכך ימי חופשה, ויכול לבחור יו"ט שני של שבועות או יו"ט שני של סוכות, אך בשניהם לא יוכל להיעדר, כי מסכן את חייו, במה יבחר?

תשובה: נאמר במסכת פסחים (דף נב ע"א) רב נתן בר אסיא אזל מבי רב לפומבדיתא ביו"ט שני של עצרת, וצ"ע לשם מה סיפרה הגמ' שזה היה בעצרת, ועוד צ"ע וכי רב נתן חלק על יו"ט שני של גלויות? וכבר עמד על כך בספר מגדלות מרקחים (או"ח סימן צה), והשיב על פי דברי הרמב"ם (פ"ג מקדוש החודש הי"ב) שכדי שלא לחלוק בין המועדות התקינו חכמים שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שם, עושין שני ימים אפילו יו"ט של עצרת, כלומר שמן הדין היה מקום לומר שבעצרת לא יקיימו יו"ט שני, כי אין צורך בשלוחי בית דין, כי חג העצרת תלוי בחמשים יום שמחג הפסח, וזה ידעו כולי עלמא, אך כדי שלא לחלוק בין המועדות, התקינו שלעולם עושין שני ימים אפילו בעצרת ולפי זה ניתן להסביר את דברי רב נתן בר אסיא, שלא חלק על יו"ט שני של גלויות כי אם יו"ט שני של עצרת, ולא ס"ל את "הלא פלוג" יעוין בדבריו.

לפי"ז יש מקום גדול להורות בשאלתינו שיעדיף לעבוד ביו"ט שני של עצרת דאיסורו קל יותר, שהוא נובע רק מכח לא פלוג, ולא מעיקר הדין. ובפרט שכבר כתב הפרמ"ג (א"א סי' קכח סק"ל ד"ה שאלה) דמשום לא פלוג לא העמידו דבריהם במקום מצוה, ויעוין במגן אברהם (תמו סק"ה בשם תרוה"ד) דלא מחמירין ב"לא פלוג" כבגוף הגזירה.

אולם יעוין בתשובות חתם סופר (או"ח סי' קמה) שדן בדבר אחד שלא היו לו בנים, והיה חשש שתשאר אשתו זקוקה ליבם והיה מקום עיגון שהיבם הוא במקום רחוק מאוד בעיר רומי, והאשה עניה, ואין בהישג ידה להגיע לשם, ורצה המורה להתיר לכתוב גט ולחתום ביו"ט שני של שבועות, ומסיק החתם סופר וז"ל יפה הורה פאר מעלתו שלא לכתוב גט ביו"ט שני דשבועות וחלילה לזלזל... הן אמת כתבתי במקום אחר, דיו"ט שני דשבועות הוא תמיהה, דמעולם לא עשאוהו מספק, כמ"ש הרמב"ם פ"ג מקדוש החודש עיי"ש, ובשלמא היכי דמגיעי שלוחי ניסן עושין שני ימים גזירה משום שלוחי תשרי, אבל בשבועות שהוא לעולם חמישים יום, מיו"ט שני של פסח ועד אז כבר נתפרסם בכל העולם קביעות דניסן, וא"כ גם אבותינו לא עשו מספק וצ"ל משום גזירה אטו פסח וסוכות, וא"כ ממילא חמור טפי, כיון דלא מחמת ספק נתקבל.

לפי דברי החתם סופר יוצא שיו"ט שני דשבועות חמיר טפי משאר יו"ט שני, אך יתכן שדברי החתם סופר נאמרו בתור סייג ויראת שמים דלא אתי לזלזולי בגזירת חז"ל, אבל בשאלתינו שעומד אדם לפני סכנת נפשות, ומטכס עצות איך יותר לשמור על התורה ואיך יותר לשמור על גזירת חז"ל והכל מתוך יראת שמים טהורה, אולי גם החת"ס יודה שיו"ט שני דשבועות קל יותר על סמך הפרמ"ג הנ"ל, והמשנה למלך (פי"ב מגירושין הט"ז) שכתב דאפשר דבעגונה דחז"ל שקדו על תקנתם להקל ולא להחמיר, לא אמרינן לא פלוג. ולכן יתכן שיעדיף אותו יהודי לעבוד ביו"ט שני של שבועות במקום פקוח נפש מלדחות ולעבוד ביו"ט שני של סוכות שהוא מעיקר הדין, ובמקום פקוח נפש מסתבר שלא גזרו חז"ל לא פלוג, כי אין כאן זלזול וחוסר יראת שמים. (חש"ח פסחים נב ע"א).

פניני חשוקי חמד

חלם חלום מפחיד בשבועות

שאלה: מעשה באדם שחלם חלום של זוועה בשבועות, הוא נבהל מאד ושאל האם יצום היום תענית חלום?

תשובה: כתב האור זרוע (ח"ב סימן תז) שמתענים תענית חלום ביו"ט כמו בשבת, וכך פסק השו"ע (סימן תקסח סעיף ה) וז"ל: המתענה תענית חלום ביו"ט או בחול המועד המועד או בר"ח או בחנוכה ופורים או בעוה"כ צריך למיתב תעניתא לתעניתיה, כדין המתענה ת"ח בשבת, עכ"ל. וכן פסק הרמ"א (סימן תקכט סעיף ב) וז"ל: ודין תענית ביו"ט כמו בשבת, עכ"ל. אולם המהרי"ל (סוף הלכות יו"ט) כתב וז"ל שאין להתענות ביום טוב תענית חלום, שרק בשבת שכתוב בו וקראת לשבת עונג מתענים תענית חלום, מפני שזה העונג שלו שעל ידי התענית קורעים לו גזר דינו, אבל ברגלים נאמר שמחה, ושמחת בחגיך ואין שמחה אלא בבשר ויין לפיכך אסור להתענות בהם אפילו תענית חלום, עכ"ד.

אולם בגמ' פסחים (דף סח ע"ב) נאמר מר בריה דרבינא הוה יתיב כולה שתא בתעניתא, לבר מיומא דעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכפורי, עצרת יום שניתנה תורה, פורים שנאמר בו ימי משתה ושמחה, וערב יום הכפורים, כדתי רב חייא בר רב, שכל האוכל ושותה בערב יום הכפורים, כאילו התענה תשיעי ועשירי, ע"כ. ופירש הרשב"א (שו"ת חלק ד סימן רסב) שעל כרחנו צריכים לומר דמר בריה דרבינא היה מתענה תענית חלום בכל ימות השנה, חוץ מג' ימים אלו, כי לא יתכן שהיה חולק על כל התנאים והאמוראים שאוסרים להתענות בשבת ויו"ט תענית הרשות, לכן בודאי שהיה מתענה תענית חלום אפילו ביו"ט, ורק ביו"ט של שבועות היה נמנע משום יום שניתנה בו תורה, אבל בשאר ימים טובים היה מתענה תענית חלום. וכן כתב בעל המאור (בפסחים שם) שתענית חלום מותר אפילו בשבת מפני שקוראים לו גזר דינו. וזה העונג שלו, וכל שכן בימים טובים וחולו של מועד, לבר מיומא דעצרתא ופורים וערב יום הכפורים וכדעביד מר בריה דרבינא, עכ"ל. וכן פסק להלכה בשו"ע הגר"ז (סימן תצד סעיף יח), נמצא שיש לנו אילן גדול להתלות בו, שלא להתענות בשבועות.

ויש להוסיף את דברי רבנו ר' חיים פלאגי בספרו "רוח חיים" (סימן רפח א) בשם הגאון רבי אליהו הכהן האיתמרי זצ"ל (בעל מדרש תלפיות ושבת מוסר), שהיה מייעץ למי שחלם חלום רע בליל שבת, שלא יתענה בשבת, אלא יענג עצמו באכילה ושתייה, רק שלא ישיח שיחה בטילה, אלא יקרא בספר תהלים, ויעסוק בתורה כל היום כפי כוחו, דקיי"ל שהתורה מגינה ומצילה מן הפורעניות ומן החטא כמבואר במסכת סוטה (דף כא ע"א). (חש"ח פסחים סח ע"ב).

מחותן מתי יחדש את הבגד החדש, בשבועות, או למחרת בחופה

שאלה: ראובן מחותן את בנו מיד לאחר חג השבועות, והנה ראובן כבר קנה את כל הבגדים לצורך החתונה, ושואל מתי עדיף להלביש את הבגדים החדשים, ברגל, או בחתונה?

תשובה: כתב הבאר היטב (אבהע"ז סימן סה סק"ב) כבוד לחתן וכלה, עדיף מכבוד הרגל, ונפקא מינה שאם יש לו איזה מלבוש חדש ללבוש בחופה, ופגע בו הרגל קודם החופה, לא ילבשו ברגל, אלא יניחנו עד יום החופה, וצ"ע למה חשיבותה גדולה כל כך, והיא יתירה מכבוד יו"ט, הרי החופה אינו אלא מצוה שבין אדם לחבירו?

ובפתחי תשובה (שם סק"ג) הקשה על הבאר היטב, מה דהביא הבאר היטב (או"ח סימן צ ס"ק יא) בשם תשובת רדב"ז שתפוס שהשר נתן לו רשות יום אחד להתפלל עם הצבור במנין, איזה יום שירצה, יתפלל אותו יום תיכף, ולא יחמיץ המצוה להמתין על יום כיפור או פורים. וא"כ גם הכא ילביש מיד את הבגד ברגל ולא ימתין, ונשאר בצ"ע. והערך שי (אבהע"ז) תירץ על פי מה שכתב הרא"ש בכתובות (פ"א סימן ה) וז"ל: וה"ר מאיר הלוי ז"ל כתב דיום א' של שמחת חתן הוי דאורייתא, דכתיב (שיר ג) 'ביום חתונתו וביום שמחת לבו' אלמא דשמחת לבו ביום ראשון יש לו סמך מן התורה. וחייב שמחה ביו"ט הוא רק דרבנן, דמ"ש 'ושמחת בחגך' היינו בקרבנות חגיגה, ומבואר בשו"ע או"ח (סימן תקצה) דספק של תורה דוחה ודאי דרבנן, וא"כ הכא דשמחת וכבוד חתן בחופתו יום ראשון מן התורה, לכן אף דמשהה הבגד עד אז, וספק יחיה, אז דוחה שמחת הרגל של עכשיו, אף דהוא ודאי.

חג השבועות

עוד נראה שהטעם שצריך להלביש את הבגד בחופה ולא ברגל, על פי מה שכתב החות יאיר (סימן רה) ששאלו צורבא מרבנן חריף ובקי ומתמיד, היודע נגן בכמה מיני כלי זמר, אם הרשות בידו לנגן בכינור לפני חתן וכלה, או נימא דאסור לו לבזות עצמו מפני כבוד תורתו, ואף שחכם שמחל על כבודו מכבודו מחול, אבל בזיונו לא הותר, ולכן אולי אסור לו להתבזות ולנגן לפני החתן וכלה? והשיב החות יאיר, נחלקו הרמב"ם והרא"ש אם מותר לחכם להתבזות כדי להשיב אבידה, ואפילו לדברי הרא"ש הסובר שאסור לחכם להתבזות כדי להשיב אבידה, יהיה מותר בחתן וכלה, והטעם דלא אסר הרא"ש אלא בדבר מצוה שהוא בין אדם לחברו..., משא"כ במצות שבין אדם למקום ברוך הוא... אין בו משום ביזוי בכבוד זקנה, ותורה, וכל הנוהג קלות בעצמו לצורך גבוה ומצות ה', אף שאינה מצות עשה ממש, רק גמילות חסדים שילפינן מ"והלכת בדרכיו", הרי זה משובח, ותבא עליו ברכה, עיי"ש שהאריך.

וכך הוא לשון הרמב"ם (פ"ח מהלכות לולב הט"ו) וז"ל: השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב', וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה, ועל זה הזהיר שלמה ואמר 'אל תתהדר לפני מלך', וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר 'ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני', ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר 'והמלך דוד מפוז ומכרכר לפני ה'...' [וזכיתי לראות בעיני את מרן החזון איש זצ"ל מפוז ומכרכר לפני חתן בן עליה, בן ראש ישיבה].

לפי זה ששמחת חתן נחשבת למצוה שבין אדם למקום, מובן למה יש להשאיר את הבגד החשוב עד יום החופה כי היא מצוה שבין אדם למקום, וברכתה המקדש עמו ישראל על ידי חופה וקדושין. ומצאנו בסידור יעב"ץ בתפילת ערבית לשבת, וז"ל: בשבת מתפללין שבע דוגמת חתן ביום חתונתו שמתברך שבע ברכות. וכתבו המפרשים כי לענין זה גם כן הוצרכו רבותינו ז"ל לתקן שלש נוסחי תפילות שונות זו מזו ולא מטבע אחד לכולן, כדרך שעשו בחול ויו"ט, מפני ששבת נקראת כלה, והקב"ה נקרא חתן, תקנו אתה קדשת ע"ש הקדושין שנותן החתן לכלה, אח"כ ישמח משה ע"ש שמחת החתן בכלה, אח"כ מוסף ע"ש תוספת כתובה שמוסיף, אי נמי ע"ש הקרבנות שמקריבין כעין סעודת חתונה, אחר זה אתה אחד, ע"ש שמתייחד החתן עם הכלה, עכ"ל. הוי לפנינו גדולת חתן וכלה שהשיית מדמה את אהבתו לישראל לדוגמת החתן והכלה. יעו"ש. (חש"ח יומא לח ע"א).

לנסוע לא"י להתפלל בכותל המערבי כשיש חשש שיגנבו נכסיהם

שאלה: ישנם יהודים הרוצים לנסוע מחו"ל לא"י, כדי להתפלל בכותל המערבי, וקיים חשש שאם יסעו מבתיהם, שכניהם הגויים יסיגו את גבולם ויגנבו מהם כספים. היהודים רוצים לנסוע ולסמוך על השי"ת, שאמר 'ולא יחמוד איש את ארצו', האם הבטחה זו קיימת גם בימינו כשאין אנו עולים כדי לקיים מצות עליה לרגל מדאורייתא, אלא רק כדי להתפלל במקום הקדוש?

תשובה: נאמר במסכת פסחים (דף ח ע"ב) ולא יחמוד איש את ארצו מלמד שתהא פרתך רועה באפר ואין חיה מזיקתה, תרנגולך מנקרת באשפה ואין חולדה מזיקתה... ופנית בבוקר והלכת לאהלך מלמד שתלך ותמצא אהלך בשלום יעו"ש. אם כן משמע שמותר לסמוך על הבטחה זו ולעלות לרגל, אולם כל זה אמור כשבני ישראל עולים לרגל ומקיימים בזה מצות עשה דאורייתא, אבל עדיין לא שמענו שגם בעלותם לתפילה בזמן הזה כך הוא.

והנה הקשה חכם אחד למהרי"ץ חיות דתנן בגיטין (דף ב ע"א) 'מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום'. כלומר העיר אשקלון נחשבת כחוף לארץ. וצ"ע דאמרינן בירושלמי (פ"ג דפאה) תרי אחי הוו באשקלון הוי להון מגורין נכראין [שכנים נכרים] אמרו כד אלין יהודאין סלקין לירושלים אנן נסבין מהן כל מה דאית להון. זימן הקב"ה מלאכים נכנסים ויוצאים עיי"ש. ראינו דגם מאשקלון עלו לרגל, והרי הדר בחו"ל פטור מן הראיה לשיטת תוס'. ואין לומר דבאמת לא עלו לרגל מצד החיוב רק החמירו על עצמם, דא"כ יוקשה מה שהקשתה הגמ' בסוטה (דף כא ע"א) זכות תולה, זכות דמאי אילימא זכות דתורה הא אשה אינה מצווה ועושה, הרי שאם אינה מצווה אין הזכות מגינה עליה ואיך תגן זכות דעליה לרגל, לאנשי חו"ל שאינם מצווים לעלות? והשיב לו: גם במדרש שיר השירים על הפסוק 'מה יפו פעמיך בנעלים', מובא הענין דשני אחים רק הגירסא היא כד אילין יהודאין סלקין למצלייה בירושלים. משמע

פניני חשוקי חמד

שלא עלו לרגל רק להתפלל במקדש, וגם אחר החורבן שלא היו חייבים לעלות לרגל כיון שלא היה להם לא מזבח ולא זבח בכל זאת היו רגילים לעלות לירושלים להתפלל במקום המקודש, כמבואר בבראשית רבה (פרשה פא) שר' ישמעאל ב"ר יוסי סליק לצלאה בירושלים, אף שר"י ב"ר יוסי היה בזמן רבי הרבה שנים אחר החורבן, ובכל זאת שרתה הברכה דלא יחמוד איש את ארצך, עכ"ד.

לפי זה אפשר ללמוד לעניננו שהבטחת השי"ת 'לא יחמוד איש את ארצך' אמורה גם לאחר החורבן לגבי העולים להתפלל ליד בית מקדשנו, ולכן אם כוונתם לשם שמים מותר לסמוך ולבטוח בהשי"ת שלא ינזקו.

אך צ"ע מדברי הסמ"ע (ח"מ סימן ס"ז סק"ב) שכתב דדוקא בזמן שהיה שמיטה ויובל נוהג מהתורה היה מקוים בהם הברכה בשנה השישית לשלש שנים, וכעין זה כתב בחת"ס על התורה בפרשת ראה, דמעשר דרבנן אינו גורם כל כך לברכה ועושר, וא"כ יתכן שהוא הדין בעניננו אין את הברכה כיון שהוא רק דרבנן.

אולם בהתעוררות תשובה (ח"א סימן קנא) הקשה על דברי הסמ"ע הלא כתיב 'לקל גומר עלי', והקב"ה מסכים לתקנת ביי"ד, ולמה לא ישלח הקב"ה עזרו מקודש בברכה מרובה, ובחזו"א (פרק יח משביעית סק"ד) כתב דמסתבר שהיתה הברכה גם בבית שני, וגם אחר החורבן, דבי"ד שלמעלה עושין מה שגוזרין בבי"ד של מטה, והברכה נאמרה אחר שעשו את ההשתדלות או במקום שנפטרו מהשתדלות.

והגאון רבי בנימין מנדלסון כתב (בפתיחה למשנת יוסף מסכת שביעית) שאף הסמ"ע לא כתב אלא שאין את הברכה של 'ועשת לשלש השנים' בגלוי, אבל יש ברכה בהסתר באופנים אחרים, עיי"ש. ויש להביא ראיה ליסוד זה, שבזמן שאין שביעית נוהגת מהתורה, יש ברכה באופנים אחרים, מהגמרא במסכת סנהדרין (דף צא ע"א): תנו רבנן בעשרים וארבעה בניסן איתנטילו דימוסנאי מיהודה ומירושלים כשבאו בני אפריקיא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו היא... אמר להו גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם, ואם אני אנצח אותם... מיד ברחו והניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות, ואותה שנה שביעית היתה. שוב פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו הרי הוא אומר וזה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום, תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו אמר גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן... בדקו ולא מצאו תשובה מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות וברחו ואותה שנה שביעית היתה, יעו"ש. הרי לפנינו שבזמן בית שני, כשמצות שביעית לא היתה מהתורה, בכל זאת שלח השי"ת את ברכתו באופן נסתר ונפלא. נומה שכתב הסמ"ע שבגלל שלא היה ברכה לא רצו חז"ל לתקן יובל, כוונתו שמפני שאין 'ועשת' אם כן בתחילת השנה השביעית אין עדיין יובל כפול, והוא דבר שקשה לציבור לעמוד בו, משא"כ כששמיטה היתה מהתורה, הרי שכבר בתחילת השנה היה אוכל לשובע לג' שנים].

הרי שיש ברכה אף כשמקיים מצוה דרבנן, ויעוין בשו"ת התשב"ץ (ח"ג סימן רא) שכתב שקדושת ירושלים נשארה, אפילו אם בטלה קדושת א"י, ויש סמך וראיה שקדושת המקדש והעיר היא קיימת, שעדיין הם עולים לרגל ממצרים ושאר ארצות, ויש בזה רמז במדרש קינות ובמדרש שיר השירים במדרש על הפסוק 'אני חומה', ובפסוק 'אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי כי אעבור בסך אדם עד בית אלקים בקול רנה ותודה המון חוגג', ואמרו כי עדיין נשאר מהנסים שהיו בירושלים שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום, כי בבית הכנסת שבירושלים הם צריכים לאנשי המקום כל השנה, ומתמלאת פה על פה בעת התקבץ שם **בחג השבועות** החוגגים יותר מג' מאות איש, כולם הם נכנסים שם ויושבים רווחים כי עדיין היא בקדושתה וזה סימן גאולה שלישית. (חש"ח גיטין ב ע"א).

האם יוצא מצות שמחת יו"ט, כאשר משכיר או משאיל בגד לאשתו

שאלה: אדם שאין לו מעות ורוצה לקנות בגד לאשתו לרגל, ושואל האם יצא ידי חובתו, כאשר ישכור או ישאל עבורה בגד יפה? ומה הדין אם יקנה בגד יד שניה, האם יוצא בזה ידי חובתו? עוד שואל מה הדין כאשר יקח בגד ישן, וישפץ ויוסיף בה עוד דברים שיראה חדש, האם בזה יוצא ידי חובתו?

חג השבועות

תשובה: כתב הרמב"ם (פ"ו מהלכות יום טוב הי"ח) שיש לשמוח [ביו"ט] הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו. כיצד, הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו. ולכאורה מבואר ברמב"ם שיש ענין בקניה, אך אין צריך חדשים, ודי בבגדים נאים. והנה במנין המצוות (עשין נד) כתב הרמב"ם שהמצוה לאכול בשר בימים טובים, ולשתות יין, וללבוש בגדים חדשים, ולחלק פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים. ולכאורה המצוה בלבישה, ולא בקניה.

בגד יד שניה האם יוצא בזה

נראה שאם קנה בגד יד שניה, לכו"ע יצא ידי חובתו, שהרי האשה יכולה לברך על זה שהחיינו, כמו שכתב השו"ע (סימן רכג ס"ג) שהקונה כלים חדשים מברך שהחיינו, ולא דוקא חדשים, הוא הדין לישנים, אם הם חדשים לו שלא היו שלו מעולם.

שיפוץ בגד, האם מקיים בזה שמחת יו"ט

הנה לגבי בית כתב המשנ"ב (שם ס"ק יב) שאם בנאו מחדש יש דעות בין האחרונים, אם מברך שהחיינו, אבל אם הוסיף עוד שורה בבית, לכו"ע מברך שהחיינו. ולכאורה גם בענינו כאשר משפץ בגד והוסיף בה, הוי כחדש, אך יש לחלק שבבית אם הוסיף בה, השמחה היא גדולה, אבל בבגד מסתבר שבשיפוץ והוספה לבד אין כל כך שמחה, ואין מברך שהחיינו. ועוד שהרי בבית בונה את כל הבית מחדש, וגם מוסיף עוד קצת, אבל הכא שהבגד נשאר כמעיקרו, ורק משפצה, אין בזה כל כך שמחה.

והנה יש לומר שזה תלוי במחלוקת רב ושמואל, דאיתא בעירובין (דף נג ע"א) 'ויקם מלך חדש על מצרים', רב ושמואל חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו. וכתב התורת חיים יש לומר דנפקא מינה למקח וממכר, שהאומר לחבירו בית חדש אני מוכר לך, והוא ישן אלא שסיידו וכיידו וציירו, עד שנראה כאלו הוא חדש, למ"ד חדש ממש המקח חוזר דחדש ממש בעינן, ולמ"ד שנתחדשו גזרותיו המקח קיים, דכיון דנראה כאלו הוא חדש אף על גב דלאו חדש ממש הוא חדש קרינן ליה, עכ"ד. ויש לומר שלמ"ד שאם מחדשו כבר נקרא חדש, הוא הדין כאשר לוקח בגד ומחדשו, נקרא חדש, ויצא בזה מצות שמחת אשתו ביו"ט.

והנה בשו"ת שבט הלוי (חלק ח סימן קכד) נשאל אם אפשר לקיים שמחה ע"י נתינת פרחים לאשתו, או כאשר אשתו תשמח יותר במכשיר חשמלי, האם יוצאים בזה מצות שמחה, והשיב: כללא דהאי מילתא נתבאר ברמב"ם בספר המצות, ובמרדכי פ"ק דביצה, דכל תוספת שמחה שבאה מחמת חדות היום היא בגדר שמחת יו"ט וחלק מהמצוה, א"כ פרחים לכבוד יו"ט יתכן שהם בגדר זה, וכן בגדים וכו"ג, או רקידה או טיול, לכבוד השמחה של היום שגורם הרחבת הדעת, אבל נתינת ספר שגורם אמנם חדוה ושמחה אבל אינו קשור עם שמחת היום דוקא, וכן מכשיר אלקטרי של שיחת נשים בעלמא שאינו פוטר מיסודי שמחה של היום כגון בגדים ומיני מתיקה וכהאי גוונא, עכ"ד.

ובענינו נראה דהכל לפי הענין, שאם יש לה שמחה, בלבישת הבגד אף שהוא שכור או שאול, וכן בשיפוץ הבגד, יצא בזה מצות שמחת יו"ט, אך אם השמחה היא קלושה, עליו לקנות לה בגד, כדי לשמחה ביו"ט.

1. דו"ל הרמב"ם בספר המצות (עשין נד) שצונו לשמוח ברגלים וכו' ובכלל אמרו ושמחת בחגך מה שאמרו גם כן לשמוח במיני שמחה ומזה לאכל ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק פירות ומיני מתיקה לקטנים ונשים, ולשחוק בכל ניגון ולרקד במקדש והיא שמחת בית השואבה, זה כולו נכנס באמרו ושמחת בחגך.

2. שכתב (רמז תרנח) בשם ר"ת דלא אמרינן מתוך אלא היכא דאיכא צורך יו"ט קצת כגון ליטל לולב ולצאת בו וכו' ולטייל התינוק שיש שם שמחת יו"ט, וכעין זה בר"ן שם בלשון אחרת.

פניני חשוקי חמד

לא שמח את אשתו בשבועות, האם יש לו תשלומין כל שבעה

שאלה: מעשה בבעל חנות לממכר תכשיטי נשים, שעשה פרסום למחרת שבועות, חייב אדם לשמח את אשתו ברגל... ויש לזה תשלומין כל שבעה. ובאו אליו תלמידי חכמים ושאלו אותו מאין לקח את החידוש הגדול הזה שיש תשלומין לשמחה כל שבעה, ויש לשאול האם יש אמת במה שפרסם?

תשובה: בשו"ת חתם סופר (חלק ז סימן כח) כתב הא דאמרינן דשמחה יש לה תשלומין, נראה לכאורה דוקא בפסח וסוכות לאפוקי שבועות דלא, דהרי קיימא לן דאם שחט שלמים מערב יו"ט אינו יוצא בהם משום שמחה, אף שאוכל הבשר ביו"ט, דבעינן זביחה בשעת שמחה, וא"כ מכל שכן וקל וחומר שלא יזבח אחר יו"ט ויהא יוצא משום שלמי שמחה שאין הזביחה ולא האכילה בשעת שמחה, וכיון דשבועות אף שיש לו תשלומין כל שבעה מיהו חול גמור הוא כמבואר לעיל כמה פעמים, וא"כ פשיטא דלא שייך תשלומין בשמחה.

ויעוין גם במנחת חינוך (מצוה תפח אות ה) שכתב ושמחה ברגלים נוהגת רק יום אחד, אבל אחרי זה לא שייך שמחה כלל, ואינו דומה לראיה וחגיגה דיש להם תשלומין גם בעצרת כל שבעה, ועיין בטורי אבן (דף ו ע"ב) שכתב זה בפשיטות.

והנה השער הציון (סימן תעג סק"ה) הביא בשם החק יעקב דבעצרת יש תשלומין לברכת שהחיינו כל שבעה, וכונתו, משום דלענין קרבנות יש לו תשלומין, הכי נמי לענין זמן, ולעניות דעתי לא נהירא כלל, דבודאי אם יעשה הזמן לרגל יעבור על כל תוסית, ואיך יברך שהחיינו על זה הזמן, וגם באליה רבה סימן תצ"ד מקשה עליו, עיין שם, וגם בפרי מגדים כתב דלמעשה אין לנהוג כן.

והנה בשו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון ח"ב סימן נד) הקשה על החק יעקב שהרי הוא כחול לכל דבר, וכתב דאף אי בזמן הזה מצות הקבלת רבו ברגל נוהג כל שבעה, לא משמע שיברך ע"ז זמן, דהמצוה איכא במחילה שהרי הרב יכול למחול על כבודו. וביאר במועדים וזמנים (ח"ב סימן שיו) שרבינו המהרי"ל רצה לומר שאם יש עדיין מצוה שייך לרגל אפשר לברך, וא"כ אפשר למצוא מצוה אחת השייכת עדיין לחג, והיינו המצוה לקבל פני רבו ברגל, שיסודו דהוה כקבלת פני השכינה, וכשם שלשכינה יש בשבועות תשלומין כל שבעה, כך לקבלת פני רבו יש תשלומין גם בזמן הזה כל שבעה, אך למסקנא כיון שאפשר במחילה, לא שייך לברך על זה שהחיינו.

עכ"פ מבואר בדבריו שאין למצות שמחה תשלומין, שאם היה לזה תשלומין כל שבעה, היה אפשר לברך שהחיינו גם בתשלומין. (חש"ח שבועות מו ע"ב).

לדחות ניתוח כדי לעשות מילה בזמנה

שאלה: מעשה באשה, שבבדיקות גילו שהעובר מאוד גדול, ואי אפשר לילד אותו בצורה טבעית, וצריך לילדו בניתוח קיסרי. ונסתפקו האם לנתחו באותו יום, ואז אי אפשר יהיה למול אותו ביום השמיני, מפני ששבוע לאחר מכן היה חג השבועות, או שמא עדיף להמתין עוד יום ולמולו למחרת, כדי שאפשר יהיה למולו ביום השמיני אם יהיה בן?

תשובה: לכאורה נראה פשוט שיש לדחות את הניתוח ביום אחד, כדי שאפשר יהיה לעשות מילה בזמנה, מפני שהסיכון בזה שימתינו יום אחד, אינו סיכון גדול.

אלא שיעוין בלקט יושר (עמוד 115) שכתב: "בבית הנכרי מדליק [בחנוכה] רק נר אחד ושמש אחד. אף על פי שאין הגוי מקפיד... שמא אחת למאה פעמים תבא סכנה ממנו, כלומר תתלקח שריפה, ויהי גנאי למצוה. וראיה מ"חסה"

ת. ולפי זה חידש דשלמי שמחה דעצרת דוחים שבת, כיון דמקרי קרבן ציבור כמו חגיגה, ואין להם שום זמן אחר להקריב אלא בו ביום, א"כ להרמב"ם דתליא הכל בתשלומין כנ"ל א"כ דוחה שבת בעצרת שחל להיות בשבת. ובשו"ת בנין שלמה (סימן כח) כתב שלכן בשבועות כתיב ושמחת לפני ה' אלוך, ובסוכות כתיב ושמחת בחגיך, שלא נאמר שאף בשבועות יש שמחה כל זמן שיש חגיגה, יעו"ש.

חג השבועות

בליל פסח, שאוכלים עם חרוסת משום קפא, ובכל השנה אוכלים אותה בלא חרוסת". כלומר בכל השנה אוכלים "חסה" בלי חרוסת ולא חוששים ל"קפא" כי חשש שמא יזיק לו הארס הוא רחוק, אך במצוה יש לחשוש גם לאחת ממאה שמא ינזק ויהיה גנאי למצוה. ואם כן אולי אף בעניננו אין לדחות את הניתוח בשביל המילה, מפני שבמקום מצוה חוששין אפילו לחשש סכנה רחוק, כדי שלא יהיה גנאי למילה.

אך למעשה נראה שיש לדחות את הניתוח, ואין לחשוש לסכנה, מפני שדרשו חז"ל בגיטין (דף נו ע"ב) 'כי עליך הורגנו כל היום' זו מילה שניתנה בשמיני, ופירש"י דזימנין דמיית. כלומר הטבע של מילה הוא כך דזימנין דממית, ובכל זאת התורה ציוותה למול אלא אם כן מתו אחיו מחמת מילה, שאז הסכנה גדולה, וכמו כן כל לידה היא סכנה, ובכל זאת התורה ציוותה אותנו לפרות ולרבות, אם כן נראה שמותר בשביל מצוות אלו להסתכן מעט, ולא לחשוש לחשש הרחוק של הסכנה, ולכן יש לדחות את הניתוח ביום אחד, ולהתחזק יותר בתפילה שהכל יעבור בשלום. (חש"ח בכורות מה ע"א).

קישט את ביתו לכבוד שבועות בענפי גפנים, ונודע לו שהם כלאי הכרם

שאלה: יהודי קישט את ביתו לכבוד יו"ט של שבועות בענפי אילן של גפן, ובתוך הסלון מעל השולחן והכסאות עשה כמין חופה, וכל הנכנס נהנה למראה עיניו, כי החופה הייתה עשויה בצורה אומנתית. ביו"ט נודע לו שהענפים עשויים מכלאי הכרם, האם מותר לו לשבת ולאכול בסלון מתחת לחופה, או שצריך לעבור לאכול במטבח, כדי שלא ליהנות מכלאי הכרם?

תשובה: לכאורה קול מראה וריח אין בהם מעילה. אך איסור יש בזה, אך נחלקו הפוסקים, אם האיסור בקול ומראה וריח יש רק במעילה, או גם בשאר איסורי הנאה, וכדלהלן.

בשו"ת קול אליהו (ח"ב או"ח סימן כג) כתב שמה שאמרו בפסחים (דף כו ע"א) קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, אבל איסור יש, לא אסרו רבנן אלא בקדשים משום מעילה, ולא בשאר איסורי הנאה. וכן כתב בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סימן רי) לא מצאתי בשום מקום שיהיה דבר האסור בהנאה אסור בהסתכלות עליו, ובדרך משל שור הנסקל נאה, או ככר של חמץ נאה, לא מצאתי שיהיה אסור להסתכל עליו, ומה שאמרו חז"ל קול ומראה וריח אין בו משום מעילה, אבל איסור איכא, אפשר דהיינו רק בהקדש אבל באיסור הנאה אחרונא אין איסור.

אמנם בפרי חדש (או"ח סימן תסז ס"ט ד"ה נשאלתי) נשאל על גרעין חטה אחת שלתתה במים וכתבו עליה פסוק ארץ חטה ושעורה וגו' ושם הכותב ושם אביו באותיות מרובעות, ובעל החיטה מרוב חשיבותה כשמגיע פסח מניחה בקרן זוית מן השוק משומרת שלא ימצאנה שום אדם, ואחר הפסח הולך לאותו זוית שהניחה שם וחוזר וזוכה בה, האם מותר להסתכל בה או שהיא אסורה בהנאה.

ולאחר שהוכיח שהיא אסורה בהנאה מספק שאולי נתחמצה החיטה, כתב ואם תשיבנו דהכא ליכא הנאה אלא הבטה בעלמא, ומה איסור יש לזכות בו אחר הפסח, זה אינו שהרי קול מראה וריח אין בהן משום מעילה, הא איסורא איכא והכי נמי דכוותה כיון שנהנים מראיית אימון ידי הסופר אסור, וסיים ומיהו מסתברא ודאי שאם עבר ולא ביערו שמותר לראותו, וכן עשיתי מעשה וראיתי, מטעם דחמץ שעבר עליו הפסח לא אסיר בהנאה אלא מדרבנן, ועוד דמראה אין בה מעילה ולא אסיר אלא מדרבנן, והשתא הוה ליה ספיקא בדרבנן ולקולא, ומיהו לענין ביעור יראה דמהיות טוב מחייב בעל החטה לבעריה, יעו"ש. ומשמע מדבריו שגם באיסור חמץ מראה אסור, ולכאורה הוא הדין בכל איסורי הנאה.

וכן כתב בביאור הלכה (סימן תמג ד"ה אפילו) שאסור להריח בפסח מפת חמה של נכרי, כיון שגם חמץ של נכרי אסור בהנאה, ומשמע שריח אסור בהנאה גם בשאר איסורי הנאה.

פניני חשוּקֵי חמד

לאור זאת בעניננו אם נהנה מהחופה של כלאי הכרם, אסור לו לשבת בסלון, וצריך לשבת לאכול במטבח, אמנם יש לעיין באופן שאין לו מקום אחר לשבת, ויצטרך ללכת לאכול אצל השכן, אם אפשר להתיר משום שמחת יו"ט, ובפרט בעצרת שהכל מודים שבעינן נמי לכם, וצ"ע. (חש"ח זרעים-א כלאים פ"ז מ"ג).

להוציא גופת אדם גדול ממקרר שיש בו נכרים

שאלה: מעשה בתלמיד חכם גדול שנפטר בחג השבועות, וצוות בית החולים רצו להכניס אותו לתוך המקרר עד לאחר היום טוב, והנה כמה מתלמידיו של הת"ח חשו לכבודו של הנפטר שלא יהיה מונח במקרר ביחד עם נכרים, ולכן הסיעו אותו משם על ידי נהג נכרי לביתו של הת"ח ושם הניחו אותו על הקרקע בחדר קריר. ובאו לשאול האם נהגו כדין או לא?

תשובה: נאמר בשו"ע (סימן תקכו סעיפים א-ג): מת המוטל לקברו, אם הוא ביום טוב ראשון לא יתעסקו בו ישראל ואפילו יסריח ואי אפשר בעממין, אבל יתעסקו בו עממין אפילו מת בו ביום... בשבת וביום הכפורים לא יתעסקו בו כלל, אפילו על ידי עממין, אפילו להוציאו על ידיהם ולהניחו בכוח העשויה מאתמול, יעו"ש.

ולפי זה בעניננו, שנפטר ביו"ט יש מקום לדון אם מותר, ואם זה בזיון במה שהיה מונח במקרר עם נכרים, וצ"ע.

אכן אם היה נפטר בשבת וביום הכיפורים, לכאורה הדבר אסור. אלא שיעוין במש"כ בספר מלכים אמניך (עמ' תקכב) בשם מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, לגבי הסעת נפטר לבית החולים בשבת כדי שלא יסריח, ממקום שהיה למת גנאי גדול, מותר להסיעו לבית החולים על ידי נכרים, יעו"ש. אמנם בנידוננו נראה שאין להקל מאחר שאין כאן בזיון גדול כל כך.

עוד יעוין בחת"ס (ח"ו סימן פו) שציין למש"כ בגליון השו"ע (סימן רעו) וז"ל: אפשר דלא פליגי אלא בשבת דאיכא עשה ולא תעשה דרבנן, ולא אתי מצוה ודחי לה, אבל ביום הכפורים ליכא אלא לא תעשה כמבואר ס"פ אלו קשרים (רש"י ד"ה אלא לאו בקניבת וכו') דביוה"כ ליכא עשה דשבות, ואם כן אפשר אתי מצוה ודחי ל"ת דרבנן, ק"ו מעגמת נפש דקניבת ירק דהוי שבות דמעשה דחמיר משבות דאמירה בעירובין (דף סח ע"א), ומזה יש ללמוד זכות על הנוהגים להדליק נר ביוה"כ בשעת נעילה ע"י גוי, אבל כשחל בשבת ליכא למישרי, עכ"ל על הגליון. והוסיף החת"ס בתשובה: ומ"מ איני סומך להתיר אפילו כשחל בחול, יעו"ש.

עכ"פ בעניננו יתכן שיש מקום להקל ביוה"כ, שאין עשה של שבות במקום בזיון של גדול בישראל. אמנם למעשה נראה שלא ראוי לעשות כן, ובמשנ"ב (סימן תקכו ס"ק יז) כתב שלא התירו בשבת וביוה"כ אפילו טלטול על ידי נכרי משום כבוד המת, דאדרבא כבוד המת הוא שלא יתחלל שבת ויוה"כ דחמירי על ידו. (חש"ח ביצה ו ע"א).

האם ילך ללמוד בליל שבועות כשקיים חשש שאשתו תכרע לילד

שאלה: מעשה ביהודי ושמר משה שתאריך הלידה המשוער של אשתו נופל בדיוק ביום חג השבועות. והנה, נפשו חשקה לקיים את מנהגן של ישראל ללמוד בליל שבועות כל הלילה בבית הכנסת, אלא שאם ישאיר את אשתו לבד בבית, קיים חשש שיאחזוה צירים במהלך הלילה, ותצטרך להזעיק אותו על ידי חיוג למכשיר הנייד שיניח בתא שלו מערב החג. [ניצויין, שאשתו מעודדת אותו ללכת ולעסוק בתורה בבית הכנסת, אלא שכאמור החשש הוא מחילול היום-טוב], ואם ישאר ללמוד בבית, הוא יודע שלא ילמד כראוי, ומן הסתם ירדם. ולכן שואל האם יכול

ט. וידועים דברי האר"י הקדוש שהביאם המשנ"ב (סימן תצד סק"א): 'דע שכל מי שבלילה זה לא ישן כלל ועיקר, ויהיה עוסק בתורה, מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק'.

חג השבועות

ללכת לבית הכנסת וללמוד עם הציבור בצוותא, והיה אם תכנס האשה למצב של פיקוח נפש, תתקשר אליו מיד, או שצריך להשאר בביתו?

תשובה: נראה שרשאי הבעל ללכת ללמוד בבית הכנסת, כי כעת יוצא ללמוד 'ברשות', שהרי אין לפנינו כלל צירי לידה, והבעל אינו גורם בהכרח שהיו"ט יחולל, אלא עוסק בדבר מצוה, ואם יגיע מצב שמחייב להזעיק את הבעל, תתקשר אליו האשה, אך תעשה זאת ב'שינוי'.

ומבואר בשו"ע (או"ח סימן רמח) שמותר לאדם לצאת בערב שבת בשיירה במדבר, כדי לעלות לארץ ישראל, ואם יארע שמחמת הסכנה יתעורר מצב של פיקוח נפש, יחלל את השבת למען הצלתו, ויעו"ש במשנ"ב (ס"ק כז) שביאר: 'כיון שממילא נסבב הדבר לבסוף, ובאונס של פיקוח נפש, אין כאן חילול שבת'. ויעויין בשמירת שבת כהלכתה (פ"מ הע' עא) שרופא תורן בבית חולים, שאם יהיה מנותק ממשפחתו בליל שבת, יתבטלו הוא ומשפחתו מעונג שבת, הורה מרן הגרש"ז אוירבאך זצ"ל, שמשום שנחשב הדבר כצורך מצוה, רשאי הרופא לעזוב את בית החולים בערב שבת, אע"פ שיודע שיצטרך לחזור אליו בשבת כדי לטפל בחולים שיש בהם סכנה.

אולם, יעויין בדברי מרן הסטייפלר זצ"ל (קהלות יעקב שבת סימן טו) שכתב כי מה שמותר להכניס את עצמו למצב שיצטרך לחלל את השבת מחמת פיקוח נפש, הוא דוקא בערב שבת, שאז עדיין לא חל על האדם חיוב שביתה ושמירה, וכשעושה מעשה שמחמתו יהא מוכרח לעשות מלאכה בשבת מחמת פיקוח נפש, אין זה בגדר מחלל שבת אלא רק גורם הדבר. אבל כשכבר נכנסה השבת, ונתחייב היום בשביתתו, אזי כל מעשה שיעשה האדם שמחמתו יבוא לחילול שבת, הרי זה נחשב כאילו שמתחיל עכשיו את עניין החילול, והרי כעת הוא אינו אנוס, ולכן הדבר אסור אפילו במקום מצוה. ולאור דבריו לכאורה נראה שאין לבעל לעזוב את אשתו במהלך היום-טוב [שדינו כשבת].

אך בכל זאת נראה שמקרה דידן שונה, מכיון שבנידון היוצא בשיירה וכדומה, האדם מכניס עצמו למצב שיביאהו לבסוף לידי חילול שבת, אך כאן הבעל עצמו לא מכניס את אשתו לסכנה, אלא אשתו מסתכנת מחמת הלידה, אלא שאנו דנים שמא הבעל חייב לוותר על הלימוד בליל שבועות ולהיות עם אשתו, ובוה מסתבר, שהבעל יכול לנהוג כמנהגו, ואם יארע חשש סכנה לאשתו תזעיק אותו. ודומה הדבר לדברי רבינו הגרש"ז אוירבאך (שש"כ פרק לב אות עד) שמותר לבשל עבור חולה שבסכנה שדרוש לו אוכל ושתייה חמה, אף כאשר אצל שכנו יש אוכל ושתייה חמה, כי אין השכן או כל אדם אחר חייבים מעיקר הדין למסור בשבת את האוכל שהכינו לעצמם, כדי למנוע בישול עבור החולה, אם יישארו הם ללא אוכל חם בשבת. וגם כאן, הבעל אינו צריך לוותר על מצוותו ועל סגולת הלימוד בליל שבועות מחמת חשש החילול שבת שתצטרך אשתו לעשות כדין מחמת פיקוח נפש.

ועל כל פנים האשה תתקשר ב'שינוי'. ואם לא ניתן להתקשר בשינוי, צ"ע.

שימוש ב'חיוג קולי'

שאלה: הוסיף הבעל ושאל: כיום ישנם מכשירים בהם קיימת אפשרות 'חיוג קולי' [דהיינו המכשיר קולט את השם, ואוטומטית מתקשר אליו], ואם כן האם יש עדיפות להשתמש במכשיר כזה, כך שאם אשתו תרגיש שצריך להזעיק אותה, היא תשב ליד המכשיר ותקרא תהילים בקול: "תפילה למשה...", וכשהמכשיר יקלוט 'משה', יחייג אליו?

תשובה: נאמר בשולחן ערוך (או"ח סימן תצג ס"ג) שאם שחט אדם בהמה ביום-טוב, וחס על עור הבהמה שלא ייפסד מחמת שלא יעבדוהו, אזי רשאי לשטוח אותו על הארץ, ולהערים ולמלוח על גביו בשר באופן שגם העור ימלח קצת [כי המלח מתפזר גם לצדדים]. וגם בענייננו היה מקום לומר שזו הערמה, ולא ממש עיסוק בחילול שבת.

אך נראה שאין מכאן ראייה לנידון החיוג הקולי, כי בעור זה ודאי לא צורת עיבוד רגילה, וניכר שמתעסק במליחת הבשר ורק שהעור נמלח קצת ממילא, אך כאן, הרי היא אומרת 'משה' במפורש, ומה איכפת לנו שמוסיפה עוד כמה מילים, וכך היא צורת החיוג המקובלת כפי שתיכנתו אותו.

פניני חשוקי חמד

הצעת דבריי לפני גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ובנוגע לחיוב הקולי אמר, כי יש מקום לומר, שכשהיא אומרת תהילים, החיוב נידון כהערמה שמועלת להוריד את האיסור דאורייתא, וצ"ע.

ובנוגע לעיקר השאלה הורה גיסי שליט"א, שאין לבעל לעזוב את הבית בעיצומו של היום טוב, אלא יישאר ויתאמץ שלא להרדם. (חש"ח ביצה יא ע"א).

במקומות שלא אוכלים בשבועות בשר, האם מותר לבשל בשר לצורך שבת

שאלה: ישנן קהילות שאינם אוכלים ביום השבועות בשר, אלא אוכלים רק מאכלי חלב, משום שהם מתפללים מאוחר, וכבר אין זמן לאכול אחר תפילת היום שתי סעודות. מה יעשה אחד מקהילה זו, בחג השבועות שחל להיות ביום ו', ולא עשה עירוב תבשילין [ולא עשו עבורו], האם יש דרך שיוכל לבשל מיו"ט לשבת?

תשובה: נאמר בשו"ע (או"ח סימן תקכז סכ"א-כד) על פי הגמרא בביצה דף יז ע"ב: אם נזכר שלא עירב קודם סעודת שחרית, יבשל הרבה בקדרה אחת ויותר לשבת... ויש אומרים דאפילו לבשל כמה קדירות מותר, כיון שקודם אכילה הוא; והוא שיאכל מכל אחד ואחד... אם הערים לבשל ב' קדירות לצורך היום, והותיר אחת לצורך מחר, אסור לאכלה, יעו"ש. הרי שמותר לאדם שלא עירב לבשל הרבה בקדירה אחת, או לבשל כמה קדירות לצורך יו"ט ולהותיר לשבת, רק בתנאי שבאמת אוכל מכל אחד, אבל אסור להערים. ולכן בעניננו אין לו עצה לבשל תבשיל בשרי לצורך שבת, אלא אם כן הוא באמת יאכל מכל תבשיל.

והנה טעם הנוהגים לאכול רק מאכלי חלב בשבועות, הוא מפני שרוצים לקיים המנהג לאכול חלב בשבועות, והם מקפידים להמתין לפחות שעה לאחר אכילת מאכלי חלב לפני שאוכלים בשר על פי דברי הזוה"ק [יעוין בשו"ע (יו"ד סימן פט ס"ב) שמעיקר הדין מותר לאכול בשר מיד לאחר מאכלי חלב בהפסק קינוח והדחה, ויש מחמירים כמבואר ברמ"א ובגר"א (ס"ק יא), ויעוין בשל"ה (מסכת שבועות פרק נר מצוה אות טז) שכתב: העולם נוהגין לאכול בחג השבועות מאכלי חלב, ואחר כך אוכלין בשר, לקיים 'ושמחת בחגך' (דברים טז, יד), ואין שמחה בלא בשר (פסחים קט א). אז צריך לדקדק להתקדש, בפרט ביום קדוש כזה שהוא מתן תורתנו, לעשות קינוח והדחה היטב, ולהפסיק בברכת המזון ולהמתין שעה..., יעו"ש], ובעניננו שאם יקפיד על החומרא שלו, להמתין שעה לאחר מאכלי חלב, לא יוכל לבשל בשרי לצורך שבת, ויתבטל מעונג שבת, יתכן שבאופן זה מותר לו לעבור על מנהגו, ולסמוך על עיקר הדין ולאכול בשר מיד לאחר קינוח והדחה. מאידך יתכן שאין לו להקל גם באופן זה, ועדיף שיתבטל מהמנהג של אכילת מאכלי חלב בחג השבועות, וצ"ע. (חש"ח ביצה יז ע"ב).

האם נבהלה מאוד לשמוע שהגנת השליכה לאשפה את הפשטידות שהכינה

שאלה: לקראת חג השבועות, קיבלה גנת המנהלת גן פרטי, פשטידות גבינה מאחת האמהות, כאות הוקרה על פעולותיה הברוכות בגן הילדים. הפשטידות הונחו בשתי קעריות פלסטיק חד-פעמיות, ונעטפו במפיות נייר נאות. הגנת הביאה את הפשטידות לביתה, והניחה אותן במקרר. אך הן נותרו במקרר יום ועוד יום, ואפילו לא היה אחד שניסה לטעום מהן. לאחר שבועיים, נתקלקלו הפשטידות, ונטלה הגנת את הצלחות, והשליכתן לאשפה. בד בבד, הגנת שמה לב, כי אם הילד איחרה את תשלום שכר הלימודים - 700 ש"ח - בשבועיים, והתקשרה אליה לבירור פשר האיחור. אם הילד הופתעה מפנייה זו באומרה: 'אני מתפלאת מאוד, הרי כסף התשלום הונח במזומנים בין שתי קערות הפלסטיק אשר עליהן הונחו הפשטידות, בודאי ניתן היה לגלות את הכסף לאחר טעימה מהפשטידות'. כאן הבהירה הגנת, מתוך התנצלות, את מה שקרה, וכי הפשטידות לא נאכלו, אלא נתקלקלו עד שהושלכו יחד עם הצלחות [והכסף] לאשפה.

כעת תובעת הגנת את שכר התשלום אשר לא שולם לה כדין, ולעומתה משיבה אם הילד: 'סוף סוף הגיעו הצלחות עם הכסף לידך, ובזה אני רואה את עצמי כמי שביצעה את התשלום. ומה עוד שאת השלכת בידייך את הפשטידות עם הכסף לאשפה, והרי זו 'פעולת היזק' מצידך ביחס לכספי'. עם מי הדין?

חג השבועות

תשובה: האם פרעה את חובה שלא בחכמה ושלא בדרך הפורעים, כי הטמינה את הכסף בין הקעריות, מקום שאין הכרח שיוודע [ואף אדם אינו פורע בצורה כל כך מוזרה את חובו], וגם לא טרחה ליידע או לרמוז לגנת על כך.

והגנת לעומתה, נהגה באופן שאינו חריג, כי הדבר מצוי שמאכלים אינם נאכלים ולאחר שמתקלקלים נורקים לאשפה, ובודאי שלא היה לה כלל להעלות על דעתה שכסף מוטמן בין הקערות. ודומה הדבר למבואר בתוספות (ב"ק דף סב ע"א), שהזורק תיבה של חבירו והיו בה מרגליות, הרי הוא פטור על המרגליות אם אין דרכם של הבריות כלל להניחן במקום שכזה, ולא היה לזורק להעלות על דעתו שמונחים בתיבה מרגליות.

ונמצא שהאחראית לאיבוד הממון היא האם, שלא יידעה את הגנת אודות התשלום המוטמן. ונאמר במסכת בבא קמא (דף נו ע"א) 'הכל צריכים דעת בעלים', דהיינו, כל המחוייבים להשיב חפץ לבעליו, כגון גנב שמחזיר את הגניבה, או שומר שמחזיר את הפיקדון לבעליו, צריכים הם להודיע לבעלים שהחפץ הוחזר לו, ואינם יוצאים ידי חובתם עד שהבעלים ידע שהחפץ הוחזר לרשותו. [חוץ מהשבת אבידה, שהמוצא יוצא ידי חובת השבתה גם בהשבה כזו שהבעלים אינו יודע ממנה].

וכן מבואר בשולחן ערוך (חו"מ סימן קכ ס"א), שמעות פירעון ההלוואה הן באחריות הלווה, עד שיפרענו ליד המלוה. ואפילו אם זרקן הלווה בפני המלוה, ונאבדו, נותר חיובו של הלווה בפירעון החוב. ואפילו אמר המלוה ללווה 'זרוק לי חובי', וזרקו, ונאבדו – חייב הלווה לפרוע את החוב. וכתב הערוך השולחן (שם ס"ב) שאם זרק את המעות לרשותו של המלוה בפניו, 'כיון שראה אותם המלוה', נפטר הלווה בכך. הרי שצריך לפרוע לרשותו וגם שהמלוה יראה את כסף הפירעון.

ובענייננו, מאחר והאם לא פרעה את חובה למקום המשתמר העשוי להיוודע, ולא יידעה את הגנת אודות פירעון חובה, הרי שלא נפטרה ממנו, ולכן עליה לשלם לגנת את שכרה.

לסיכום: האם חייבת בתשלום השכר החודשי. (חש"ח ביצה כח ע"ב).

יו"ט שחל להיות במוצאי שבת, ויכול לארח עני באחד מהם, איזה יום עדיף

שאלה: יהודי שיש לו הוסטל לאנשים קשיי יום, שלא שפר עליהם גורלם, ובשבתות וימים טובים, הוא מסדרם בבית מארחים כדי להטעימם קצת משולחן שבת וחג בבית יהודי. ולכן במשך השבוע הוא מתקשר למשפחות ומבקש מהם לארח אותם סעודה אחת או שתיים.

באחד השנים חל **שבועות במוצאי שבת**, ובעל ההוסטל התקשר אל ראובן לשאלו באיזה סעודה הוא רוצה לארחם, ראובן מתלבט, לראובן אין נפקא מינה מבחינת הבית, והוא רק שואל מצד הדין, איזה סעודה עדיף לארחם, בשבת, כי זריזין מקדימין למצוות, או ביו"ט, כי כתב הרמב"ם בהלכות יום טוב (פ"ו הי"ח) כשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולא למנה, עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה, אלא שמחת כריסו. מתי יזמינם?

י. ויש להעיר על הדברים מהנאמר במשנה במסכת טהרות [סוף פ"ז, בדעת ר"ע] 'שהנשים גרגרניות הן, שהיא חשודה לגלות את הקדירה של חברתה לידע מה היא מבשלת'. 'גרגרניות' היינו זוללות ומתאוות למאכל [רע"ב], ואם יכשר בעיניה תאכל ממנו [תוי"ט]. וכן נאמר במדרש [בראשית רבה, לך לך מ"ה]: "ארבע מדות נאמרו בנשים: גרגרניות צייתניות עצלניות קנאניות. גרגרניות מחוה (בראשית ג'): ותיקה מפריו ותאכל". לאור זאת, היה מקום לומר שאף בשאלתנו תוכל האם לטעון: הרי דרכו של עולם הוא שאשה טועמת ממשעמים, וממילא, הכסף היה אמור להתגלות לגנת, וכיון שהיא לא טרחה אפילו לגלות את כיסוי הפשטידות ולראותן, אלא השליכתן לאשפה, הרי שאיבדה את ממונה בידיים...

אמנם, אין זו טענה, כי מצוי שפעמים ונשים מקבלות חבילות של מאכל ולא טועמות ממנו, אלא משליכות אותן לאחר שנתקלקלו, כאמור לעיל, כך שמי שפשעה כאן, היא האם, שפרעה את חובה בדרך כ"כ משונה, ולכן עליה לישא בתוצאות.

פניני חשוּקֵי חמד

תשובה: לכאורה עדיף לארחם ביו"ט כי נאמר בזהר הקדוש (יתרו דף פח ע"ב) ותא חזי, בכל שאר זמנין וחגיגין בעי בר נש לחדא [לשמוח] ולמחדי מסכני [ולשמח ענין] ואי הוא חדי בלחודו, לא יהיב למסכן, עונשיה סגי דהא בלחודו חדי, ולא יהיב חדו לאחרא [ואם הוא לבדו שמח, ולא משמח עני עונשו רב] ואי איהו בשבת חדי, אע"ג דלא יהיב לאחרא, לא יהיבין ליה עונשיה כשאר זמנין וחגיגין, [ואם שמח לבדו בשבת, אין עונשו גדול כל כך כמו ביו"ט], ע"כ, נמצא שבשבת לא יענישוהו כל כך על שלא אירח עניים על שולחנו כמו ביו"ט.

והנה נחלקו רבותינו, אם צריך להקדים המצוה, או עדיף להמתין כדי לקיים את המצוה באופן יותר מהודר, כגון לגבי קידוש לבנה, דנחלקו האם לקדש את הלבנה במוצאי שבת כשהם מבושמים, או שיש להעדיף ולקדשה בימות החול כדי להיות זריז, [עייין במשנ"ב (תכו סק"כ) ושער הציון (שם ס"ק כא)]. ואולי גם בעניננו לשיטות שעדיף לקיים את המצוה מוקדם יותר, גם בעניננו אולי עדיף להזמינו בשבת, למרות שאם יזמינו ביו"ט יקיימנה בהידור יותר. אך מכל מקום נראה שעדיף להזמינו מוקדם יותר, כי זה דברים שבין אדם לחבירו, ומה שיכול לשמח את העני מוקדם יותר עדיף. (חש"ח ביצה לו ע"ב).

חג שבועות שחל במוצאי שבת, והדליקה בטעות נרות שבת

שאלה: שבועות שחל במוצאי שבת, הבעל כבר הכין את הנרות מערב החג, גם עבור שבת, וכשיצא הבעל לתפילת קבלת שבת, אמר לאשתו שכבר הכין את הנרות, אך שכח לומר לה שלא תדליק לפני השקיעה כמו כל ערב שבת, אלא תמתין עד שיבא מבית הכנסת.

האשה בתמימותה ניגשה ללוח וראתה שכתוב הדלקת נרות שבת 7:16 דקות, ושכחה שיש הבדל בין שבת ליום טוב, והדליקה נרות בשעה זו, כשבא בעלה מבית הכנסת ראה כבר נרות דלוקים, והסבירה לו שהדליקה בזמן, הבעל חשכו עיניו, זאת אומרת שלא עלינו אשתו חיללה שבת, והדליקה נרות בשבת...

כעת שואל הבעל, א. מה דרכי התשובה לאשתו, ב. האם אשתו צריכה להדליק שוב נרות יום טוב, והאם צריכה לברך עליהם?

תשובה: יש לאשה הזאת להדליק שוב נרות לכבוד יום טוב ולברך על הנרות וגם לברך שהחיינו, ונרות אלו לא נחשבים לנרות לכבוד יום טוב, אלא הרואים חושבים שאולי הדליקו נרות משום פיקוח נפש, כי נרות לכבוד יום טוב לא מחללים עליהם שבת, ותשובתה של אשה זו היא כמו מי שחילל שבת בשוגג, שצריכה להביא דמים של קרבן חטאת, כמבואר ברמ"א (סוף סימן שלד). (חש"ח קידושין לו ע"א).

בן א"י הנוסע עם תושבי חו"ל באוניה ביו"ט שני, האם צריך להמנע ממלאכות

שאלה: כמה עשרות יהודים הנוסעים באוניה ביחד, וכולם תושבי חו"ל ורק אחד מהם הוא בן ארץ ישראל, במהלך הפלגתם הגיע חג השבועות, ונסתפק הבן ארץ ישראל, אם הוא צריך לשמור על יו"ט שני, כיון שרוב התושבים באוניה הם בני חו"ל, ומה עוד שהאוניה גם נמצאת בחו"ל?

תשובה: לכאורה מותר בעשיית מלאכה, וכמבואר בשו"ע (או"ח סימן תצו ס"ג) שכתב בני ארץ ישראל שבאו לחוצה לארץ, אסורים לעשות מלאכה ביום טוב שני ביישוב, אפילו דעתו לחזור, וכל זמן שלא הגיע ליישוב, אפילו אין דעתו לחזור מותר, לפי שעדיין לא הוקבע להיות כמותן.

יא. ואע"ג דתנן במתניתין בכיצה (דף לו ע"ב) אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, ולמה לא כתבה המשנה עוד נפקא מינה, לגבי חיוב הכנסת אורחים, יתכן לומר דהוא בכלל אוכל נפש, כי יש סוברים דלכן התיירה התורה מלאכת אוכל נפש, בגלל שמחת יום טוב, ולכן מצוה גם לשמח אורחים. ובספר נועם מגדים (פרשת אמור) כתב בשם הר"ר זושא מאניפולי, שזה נרמז במשנה, אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד, כלומר כשאוכל נפש בלבד בלא אורח, זה שהנפקא מינה בין שבת ליו"ט, שביו"ט נענש על כך, ובשבת אינו נענש על זה כל כך.

חג השבועות

ואף שכעת יש כעין ישוב של תושבי חו"ל מכל מקום אינו נקרא ישוב, וקצת ראייה לזה, מהמבואר בראש השנה (דף יז ע"ב) שהפסוקים יורדי הים באניות, עושי מלאכה במים רבים, המה ראו מעשי ה' וגו', יודו לה' חסדו, עשה להם סימניות כ"אכין ורקין" שבתורה, לומר לך: צעקו קודם גזר דין נענין, לאחר גזר דין אינן נענין. ומקשה הגמרא דהרי שנינו שציבור תמיד נענין ואפילו לאחר גמר דין. ומתרצת הגמ' "הני נמי כיחידין דמו". הרי שאין להם קביעות ליורדי הים ונחשבים הם כיחידים. ואם כן קצת סמך מזה שאין בן ארץ ישראל נגרר אחריהם. (חש"ח ר"ה יז ע"ב).

לומר הלל בשעה שהגויים דנים אם להרוג את כל יהודי העיר

שאלה: בימי השואה, באחד מימי חג השבועות, הנאצים ימש"ו אספו את כל בני הקהילה לתוך בית הכנסת על מנת לשורפם חיים ר"ל, ובינתיים הגיע זמן אמירת הלל, ונסתפקו האם לומר הלל או לא, שהרי בשעה זו הרשעים דנים אם להורגם או לא, ואינם נמצאים בשמחה, ואם כן אולי אין לומר הלל בכזה מצב?

תשובה: נאמר בראש השנה (דף לב ע"ב) אמר רבי אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים, אמר להם אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו וישראל אומרים שירה. ובספר מקראי קודש (ימים נוראים סימן ח) הביא בשם מרן הגרי"ז מבריסק שאין להקשות לפי זה איך אמרו שיר של יום בר"ה וביוה"כ, מפני שבאמת אפשר לומר שירה אף כשספרי חיים ומתים פתוחים, ורק הלל אי אפשר לומר מפני שהלל נאמר רק כשיש שמחה שלמה ובר"ה אין השמחה שלמה, יעו"ש שהאריך בזה.

ויש לדון בעניננו, בשעה שהעמלקים דנים להרוג את כל היהודים שבאותו מקום, איך אפשר לומר שהם נמצאים בשמחה שלמה, ואיך יאמרו הלל, ואמנם זכות גדולה בידם שהולכים למות על קידוש השם, ורבי עקיבא שמח על כך מאוד, אך רוב הציבור אינם בדרגת רבי עקיבא, ובודאי שבשמחה שלימה אינם נמצאים.

אך למעשה נראה שבודאי יש לומר הלל, מפני שכל הטעמים שנאמרו בחז"ל, הם רק טעם מדוע נקבעה ההלכה באופן זה, אבל לאחר שנקבעה ההלכה, אין הדין משתנה אם במקרה מסויים אין לאנשים שמחה שלמה. ויש להביא קצת סמך לדין זה בעניננו, מהקינות שאומרים בתשעה באב, בקינה מי יתן ראשי מים (קינה כו) נאמר: "...קהל וורמיישא בחונה ובחורה, גאוני ארץ ונקיי טהרה, פעמיים קדשו שם המיוחד במורא, בעשרים ושלושה לחודש זיו לטהרה, ובחודש השלישי בקריאת הלל לשוררה השלימו נפשם באהבה קשורה...", הרי שמתו על קידוש השם בשעת אמירת ההלל, וקראו את ההלל למרות שידעו שבעוד רגע הולכים להורגם, ולא חששו לזה שאולי באותו זמן לא היו בשמחה שלמה. (חש"ח ר"ה לב ע"ב).

על גרי הצדק

כידוע, נשרף על קידוש השם גר הצדק, הגראף פוטוצקי בוילנא ביום השני של חג השבועות, והיה החפץ חיים חוזר על מה שאמר גר הצדק הקדוש הזה, להסביר מוצאם של הגרים: כפי שאמרו חז"ל (ע"ז ב:): כשנגלה המקום ליתן תורה לישראל חזר הקב"ה על כל האומות והציע להם לקבל את התורה ושום אומה ולשון לא רצו לקבלה בטענות שונות כלומר, שהרוב המכריע של אוה"ע סירב לקבל את עול התורה והמצוות אבל נמצאו יחידים שרצו בכל ליבם לקבל את התורה אלא שהיא לא הגיעה לידם, יחידים אלה מהיום מקור מחצבתם של נשמות הגרים ויש להניח כי בין העם היהודי שעמד תחת הר סיני ואמר "נעשה ונשמע" נמצאו בודדים שלא רצו לקבל את התורה ומבודדים אלה משתלשלים ובאים המשומדים שבכל הדורות וכידוע שכל הנשמות נוכחו בהר סיני בשעת מתן תורה גם אלה שבגופם של המשומדים. גם בימינו בכל שנה ושנה קבלת התורה בשבועות כי מאורע זה חוזר על עצמו מדי שנה בשנה ולכן צריך לקבל את התורה ברצון ובשמחה ויולדו בני ת"ח אולם אלו המקבלים עליהם בקושי את התורה יצאו מהם ילדים פוחזים.

פניני חשוּקי חמד

לאור דברי החפץ חיים יש מצוה מיוחדת ללמד תורה שבזה אנו עושים מה שהשי"ת עשה בהר סיני. ויש בזה משום המשך מסירת התורה לגירי צדק. (שו"ת ע"ס ספר המצות הקצר יד-ד).

כיצד מדליקין נר של יארצייט שחל בשבת אחר שבועות

שאלה: (בשו"ע או"ח סימן תקיד) כידוע נר של יארצייט נחשב לנר של בטלה ואסור להדליקו ביו"ט ואם כן כיצד לנהוג כאשר יש לו יארצייט למחרת שבועות (וכגון בסבי ע"ה ר' אברהם יעקב בן שלמה) כשחל שבועות בערב שבת?

תשובה: יש לנהוג כמבואר במשנה ברורה (באו"ה תקי"ד ה' ד"ה נר), וז"ל:

ידע עוד דנר של יארצייט אם לא הדליקו בערב יו"ט ידליקו עכ"פ בחדר שאוכלין בו דמוסיף אורה בחדר. ויותר טוב שידליקו בבית הכנסת ויצא מחשש נר של בטלה. ובשעת הדחק אפשר דיש להתיר בכל גווני, דהוי כעין נר של מצוה שהוא לכבוד אבותיו, כן מתבאר בתשובות כתב סופר. עכ"ל.

ונראה מדבריו דהדרך הטובה ביותר היא להדליקו בבית הכנסת או בחדר שאוכלין בו דמוסיף אורה.

ובשעת הדחק אפשר דיש להתיר בכל גווני.

ובמשנה הלכות (ח"ה סימן סט) דן אם מותר להדליקו ע"י נכרי.

ולענד"נ צ"ע, מאחר ושיטת הרמב"ם להיתר. ואף שהבאו"ה שם כתב דרוב הפוסקים מחמירים בזה אולי ע"י גוי אפשר לסמוך על הרמב"ם ובפרט דהמג"א הביא בשם המהרש"ל דהעולם אינם נוהרים בזה ויש להם על מה שיסמוכו על הרמב"ם. (שו"ת ע"ס ספר המצות הקצר כח).

שאלה: האם יש להמנע מבדיקת דם, תרומת דם או ניתוח בערב חג השבועות?

תשובה: נהגו שלא להקיז דם בשום ערב יום טוב, ובפרט בערב שבועות. כמו כן יש להמנע אז מניתוחים פרט למקרים של סכנת נפשות ו"שומר מצוה לא ידע דבר רע". כמבואר במסכת שבת (דף קכ"ט ע"ב) וברמ"א (סימן תס"ח) ובמשנ"ב (ס"ק לח), דבערב שבועות יצא שד דשמו טבוח, ואילו לא קיבלו ישראל את התורה הוי טבח להו. וגזרו רבנן על כל עיו"ט משום ערב שבועות. ושרעפין שקורין באנקעס (כוסות רוח) או קעפ זעצין יש מתירין, מלבד הו"ר שהוא יום הדין. ועכ"פ בערב שבועות יש להחמיר. ובליילה שלפני עיו"ט מותר להקיז חוץ מליל הו"ר. ובערב יו"ט אחרון לפסח הכל מותר, דאינו רגל בפני עצמו. וכל זה כשרוצין להקיז לבריאות, אבל משום סכנה כבר דשו בה רבים, ושומר פתאים ה'. ואפילו בערב שבועות התיר בא"ר כשצו הרופאים בחולי שיש בו סכנה, אבל בלאו הכי לא. עכ"ל. ויעוין "ציץ אליעזר" (חלק יב מו). וב"פחד יצחק" היקל במקום חולי. ובשם הגרש"ז אורבאך זצ"ל, דיתכן שהמוציא דם לבדיקה אינו צריך ליטול ידיו, כיון שאין זה הקזה. ואולי ה"ה כאן, הוצאת כמה טיפות דם לבדיקה אולי אינה בכלל סכנה. וצ"ע דהרי כוסות רוח אינן מזיקות נטילת ידים, ובכל זאת אסור לעשותם בערב שבועות.

לתרום דם פשוט דמותר, דהוי פקו"נ ובזכות המצוה לא יבא השד, שהרי אין לך קיום תורה גדול מזה, ואין טבוח בא להזיק למקיימי התורה. ואם יו"ט חל ביום א' נחלקו רבותינו אם מותר להקיז בערב שבת, יעוין בספר "פסח שחל בשבת" (פרק יז הערה ג).

אשה שהדליקה נרות שבת קבלה בזה את השבת, ואסורה מעתה בעשיית מלאכה, ולנסוע ברכב. אך בהדליקה נרות יו"ט מסתפק הבאו"ה אם אסורה במלאכה.

חג השבועות

ו"ל בסימן תקכ"ז א' ד"ה ספק: "יעוין בסימן רס"ג דהדלקת נר שבת חשוב קבלה לנשים, ולכאורה אם נשים הדליקו נר יו"ט שוב אי אפשר לעשות עירוב בשבילן, אף שהוא עדיין יום, שכבר קיבלו עליהם יו"ט... אלא דיש לדון דאולי דוקא בשבת שמדליקין הכל בשעה אחת, ונהגו לקבל בזה שבת, אבל ביו"ט שאין הכל מדליקין בשעה אחת, אפשר דלא נהגו לקבל בזה וכו', יעו"ש. ונראה שאם היא יולדת מותר לה לנסוע עם בעלה ברכב לבית חולים, מאחר והוא זה שעושה מלאכה ואין כאן מצידה עובדין דחול וכדומה, כי לגבי זה ניתן להניח שעדיין לא קבלה קדושת יום טוב. ויתכן גם שלצרכי חולה אם אין אחר, מותר לה לעשות מלאכות וצ"ע. (שו"ת ע"ס ספר המצות הקצר כח-יא).

שאלה: האם יכול חולה להקדים להתפלל ערבית של ליל יו"ט של שבועות?

ומתי יאכל סעודת ליל חג בית החולים?

תשובה: מאחרין עד צאת הכוכבים, להתפלל ערבית ולקדש בכניסת חג השבועות, כדי שיהיו ימי הספירה מ"ט יום "תמימות". כמבואר בט"ז (סימן תצד) בשם "משאת בנימין" ובמג"א ובמשנ"ב (סימן תצד א). והשל"ה הק' כתב דאין צריך ליזהר רק בקידוש, אבל מה שמתפללים ערבית מבעוד יום אינו כלום, דהא ר' אושעיא צלי של מוצאי שבת בשבת, אע"ג דעדיין שבת גמור הוא, והביאו "כף החיים" (סימן תצ"ד א) וכ"כ "דעת תורה".

ובבתי חולים שמגישים סעודת יו"ט בפלג המנחה, אם לא יכול להשאיר את הסעודה ללילה, יקדש בפלג המנחה, ויאכל אז, וזה עדיף מלאכול את הסעודה שמגישים בבית חולים ביום, ולקדש ולאכול כביצה בלילה. כי מדינא דגמרא מצוה להמנע מלקבוע סעודה מט' שעות ומעלה, כמבואר בסימן תקכ"ט א', ואילו לא לקדש בערב שבועות עד צאת הכוכבים הוא מ"שאת בנימין" לא מדינא דגמרא. וכל שכן אם יצטרך לעבור ניתוח ולא יוכל לאכול בליל שבועות, יקדש ויאכל בערב שבועות מפלג המנחה.

שמעתי ממו"ח הגאון רי"ש אלישיב זצ"ל להסתפק אם אפשר להתפלל ערבית של יו"ט מפלג המנחה דשבת, כשחל **יום טוב ביום ראשון**, דיש מקום לומר דאי אפשר להוסיף קדושת יום טוב הקלה על קדושת שבת החמורה. וממילא אי אפשר לקדש בשבת, וצריך להמתין עד ליל יו"ט. (שו"ת ע"ס ספר המצות הקצר כח-יב).

שאלה: חולה שאכל בשר, ורוצה לאכול מאכלי חלב בשבועות, כיצד ינהג?

"באר היטב" (סימן תצד ח) הביא מהאור"ז בשם הכלבו, דבשבועות יש נוהגים לאכול גבינה בסעודת מנחה, אף שאין שם שמעות מסעודת שחרית. ובלבד שירחץ פיו ויחצוץ שיניו להוציא הבשר. ועיין חק יעקב.

והנה המשנ"ב (סימן תצד יז) כתב בשם הפרמ"ג: "יש ליזהר בענין מאכלי בשר בחלב, בכל מה שנוהרים בכל השנה. ושלא לצאת שחרם בהפסדים".

ויש להסתפק, חולה או יולדת שאינם ממתנינים מבשר לחלב יותר משעה אחת וכמבואר ב"ערוך השלחן" (יור"ד סימן פט ז), האם מותר להם לאכול בשר בסעודת שבועות, ובמנחה לאכול חלב, למרות שלא עברו ו' שעות.

הספק הוא דשמא מותר דהרי לא צריכים להמתין ו' שעות, או שמא כל מהש התירו להם, היינו דוקא כשצריכים לחלב, אבל לא כשאוכלים אותו כדי לקיים המנהג של אכילת מאכלי חלב בחג השבועות?

תשובה: הדעת נוטה לאיסור. (שו"ת ע"ס ספר המצות הקצר כח-יג).

שאלה: חולה שלא יכל לקדש בליל יו"ט, האם יוכל לאמר נוסח הקידוש ביו"ט גם בפלג המנחה?

תשובה: חולה לאחר ניתוח, שלא יכול לקדש בליל יום טוב, יקדש ביום טוב, ויאמר את כל נוסח הקידוש שאומרים בליל יום טוב. כמו גבי מי שלא קידש בליל שבת דמקדש כל היום כולו, כדאיתא בשו"ע (סימן רעא ח). וכתב ב"התעוררות תשובה" (ח"ג סימן ש"ב) בחו"ל שיש שני ימים טובים של גלויות, או בא"י בראש השנה, אם נזכר אחר

פניני חשוּקֵי חמד

פּלג המנחה של יו"ט ראשון דאז כבר יוכל לקבל עליו קדושת יום טוב שני לקדש ולאכול סעודת יו"ט שני (דומיא למה דאיתא רס"ז ס"ב) א"כ בקידוש שיאמר עכשיו אחר פּלג המנחה מקבל עליו קדושת יו"ט שני נוֹשוב הפסיד בזה קידוש יו"ט א' לכן נראה שטוב שיכוין בפירוש שאינו רוצה לקבל בקידוש זה קדושת יום שני, ואז יוצא בו משום קידוש של יום ראשון. עכ"ל.

מדבריו יש ללמוד, שאם החולה קידש מפּלג המנחה קידוש של יו"ט שני, וסעד סעודת יו"ט שני, איבד את האפשרות לקדש קידוש של יו"ט ראשון. והדברים מחודשים, וגדולה מזו כתב להסתפק האדר"ת (בקונטרס "עובר אורח" שבסוף או"ח) אם אפשר לקדש לאחר שכבר הבדיל מפּלג המנחה, והעלה דכיון דעוד אסור במלאכה, יש לומר כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה וחיוב בקידוש, ואם כן כל שכן דאחר שקידש קידוש יו"ט שני שהוא על ספק, עדיין לא פקע קדושת יו"ט ראשון הודאי, ויעוין "תורת היולדת" (פרק ל"ט י"ח).

יש לדון ביו"ט שחל להיות בערב שבת ולא יכל בגלל מחלתו לקדש קידוש של יו"ט. וכשהגיע פּלג המנחה של סוף יו"ט קידש של שבת, אם יוכל לקדש עכשיו של יו"ט? ויתכן דלפי האדר"ת יקדש, ולשיטת "התעוררות תשובה" לא יוכל. ויעוין סימן תרס"ח משנ"ב ז' שכתב: "אם נטל ידיו (בליל שמיני עצת לפני שחשכה) ובירך המוציא, לא יברך לישיב בסוכה, דכבר קיבל שמיני עצרת בתפלתו ובקידושו". עכ"ל. ואולי כך בעניננו לאחר שכבר קידש של שבת איך יקדש של יו"ט? אך אפשר אולי לחלק, דבשביל סברא כזו אין לבטל מצות קידוש כשם שלא אוכלים מחוץ לסוכה כשקידש של שמיני עצרת. (שו"ת ע"ס ספר המצות הקצר כח-יד).

יו"ט שחל בערב שבת ויש לו רק רביעית יין – כיצד ינהג

יו"ט שחל בערב שבת, והחולה לא קידש והגיע סוף היום-טוב, ואין לו אלא רק כוס אחד והוא זקוק לקדש פעמיים, אחד של יו"ט ואחד של שבת. כיצד ינהג?

תשובה: נאמר במשנ"ב (סימן רע"א ב): "אם יו"ט חל בערב שבת ואין לו אלא כוס אחד, מניחו לשבת שהוא מן התורה, וביו"ט יקדש על הפת". עכ"ל. לכאורה גם בעניננו כך. אך יש להסתפק במקום כזה שיש רק רביעית יין אחת, דמבואר במשנ"ב (סימן רע"ג כז) די"א דמקדש עליו, ונחשב לקידוש במקום סעודה. או כזית פת אחד, האם יקדש של שבת ויאכל, שהרי מצות קידוש בשבת היא מהתורה, או שמא יקדש על אותו כוס או על אותו פת פעמיים יו"ט ואח"כ של שבת. ואעפ"י דאין עושים מצוות חבילות חבילות וכנאמר בפסחים (קב ע"ב) "אין לו שאני" כמבואר שם. אך יתכן שאחר שיקדש קידוש של שבת וכבר קיבל על עצמו שבת, לא תועיל לו שתיית הכוס אחריה, משום דאין כאן קידוש במקום סעודה דהקידוש הוא ביו"ט ואילו סעודה בשבת, אמנם מצינו (בסימן רע"א משנ"ב לב) דבאכל הסעודה בע"ש ואח"כ קידש, י"א דהוי קידוש במקום סעודה. אולי אם הסעודה בליל שבת שאני, דשם שבת אליה. ועוד, דאי אפשר לקיים בכוס אחד של רביעית או בכזית אחד של פת ב' מצוות, סעודת שבת וגם סעודת יו"ט.

כתב ה"ש"אגת אריה" (סימן סב) קידוש דיום דשבת, או [וליל] יו"ט איזה מהם קודם? ומסיק, כיון דשבת הו"ל תדיר ויו"ט מקודש, שקולין הן.

מה שכתב המשנ"ב: "אם יו"ט חל בערב שבת ואין לו אלא כוס אחד מניחו לשבת", צ"ל דמיירי שיש לו גם כוס יין ליום טוב, לקיים בו מצות שמחת יו"ט (כמבואר בסימן תקכ"ט ב' בבא"ה ד"ה כיצד). דאם לא כן, חייב להשאירו ליו"ט לקיים בו מצות שמחה ועיין שיע"ת ב'. (שו"ת ע"ס ספר המצות הקצר כח-טו).

שכח להבדיל במוש"ק ושכח גם במוצאי יו"ט – כיצד נוסח ההבדלה

שאלה: חולה המאושפז בבית חולים, ושכח להבדיל במוצאי שבת שחל בו יום טוב, ולא אמר יקנה"ז כי אם קידוש של יום טוב, וגם לא הבדיל במוצאי יום טוב, ומצא יין בליל ג' [שעדיין יכול להבדיל על השבת, עד סוף יום ג' ליו"ט לקיים בו מצות שמחה ועיין שיע"ת ב']. (שו"ת ע"ס ספר המצות הקצר כח-טו).

חג השבועות

כמבואר בסימן רצט ו. כיצד יבדיל, האם יאמר: "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" - כשם שהיה צריך להבדיל בצאת השבת, או שמא יאמר: "ברוך המבדיל בין קודש לחול", כי כעת כבר עבר הקודש ושייך להבדיל בין קודש לחול.

תשובה: יאמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול". לכאורה נראה דמבדיל בין קודש לחול, דומיא דתפילת תשלומים. שהבא להשלים במוצאי שבת תפלת מנחה של שבת מתפלל שתיים של חול - כיון שכעת יום חול הוא, והוא משלים לפי מטבע של תפילה השייכת כעת, כמבואר בסימן ק"ח ח'.

אך אין הדבר דומה. דמי שהחסיר תפלת מנחה בשבת, חסר לו תפילה, ויכול השלים תפילה תמורת התפילה שהחסיר, ולכן משלים את התפילה במטבע של עכשיו. משא"כ בהבדלה שהשייך הבדיל בין קודש לקודש ועל כן צריך הוא לברך על הבדלה כזו והרי הוא דובר שקרים.

ולכאורה מצינו בבאור"ה שנסתפק בכעין ספק כזה רק בצורה הפוכה. וז"ל (בסימן רצט ו ד"ה ולקבל): מי שמתענה ב' ימים וב' לילות קודם ר"ה... ומבדיל בליל ג' ואירע בו ר"ה, כתב המג"א דיבדיל על כוס אחד, ויקדש על כוס אחר, ולא יעשה שניהם על כוס אחד, דאין אומרים ב' קדושות על כוס אחד, וכו'. ולענ"ד יש לעיין בעיקר הענין טובא, אם יכול עתה לעשות הבדלה. דהאיך יסיים עתה בברכה, ברוך המבדיל בין קודש לחול, אחרי שעתה קודש. (ולסיים עתה בין קודש לקודש, גם כן לא יתכן, כמו ביו"ט שחל במוצ"ש, אחרי שזו הבדלה הוא על של ימי החול) וכמו דאמרינן בגמ' פסחים ק"ו דאין להבדיל רק עד יום ג', משום דאח"כ כבר עבר שבת קודש שעבר... ועל כן אין לומר המבדיל בין קודש לחול, דכבר עבר הקודש, ואם כן ה"נ בעניננו איך יאמר המבדיל בין קודש לחול, כיון דעתה הוא קודש, וכבר עברו ימי החול וצע"ג". עכ"ל.

ולכאורה ה"ה בעניננו, אין לו תקנה מכח טענות הפוכות- דאיך יאמר ברוך המבדיל בין קודש לקודש דכבר עבר הקודש, ואיך יאמר המבדיל בין קודש לחול, אחרי שזו הבדלה בין קודש לקודש. וכך אמר גיסי הגר"ח קניבסקי שליט"א.

והצעתי הדברים לפני מו"ח הגאון רי"ש אלישיב זצ"ל, והשיבני דיבדיל ברוך המבדיל בין קודש לחול, ונמוקו עמו: דהנה מבואר בשו"ע (סימן תרפ"א) - מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה. והוסיף הרמ"א וכ"ש בביתו שמדליק ואח"כ מבדיל.

וכתב שם המשנ"ב ב', דאף דמצות הבדלה תדירה - מ"מ כל מה דנוכל לאחר לצאת מן השבת עדיף טפי, יעו"ש. והקשה המט"מ איך יתכן דבר זה שמאחרין הבדלה משום אפוקי יומא, הא בהדליק נר חנוכה מראה שהוא חול.

והשיב על כך הא"ר: "נ"ל דלא קשה מידי, דהא בכל מוצאי שבת מברכים בורא מאורי האש אף שהדליק קודם הבדלה, וגם נוהגים להדליק תמיד נרות קודם הבדלה, אלא וודאי מכל מקום יש עדיין ריח קדושות נשמת שבת עד הבדלה על הכוס". עכ"ל. והוסיף מו"ח שיש תוקף רק להארה זו של שבת דהרי חז"ל אסרו לאכול קודם שמבדיל ואף שכבר עשה מלאכות רבות, אם כן גם בעניננו, מאחר ועדיין נמשכת קדושת השבת עד סוף יום ג' - אם כן שייך לומר ברוך המבדיל בין קודש לחול כיון שקיימת גם הבדלה כזו, ולא רק הבדלה בין קודש לקודש היתה בשבת זו - אלא כל עוד לא הבדיל עדיין, ריח קדושת השבת נמשכת, וצריך להבדיל בין הקודש לחול.

ובפרט שה"שדי חמד" (ח"ז עמוד 341) מערכת הבדלה הביא מהבית יהודה (רצ"ט) שאם שכח להבדיל במוצאי יו"ט, יכול להבדיל כל ימי השבוע - אם כן יכול להבדיל בנוסח ברוך המבדיל בין קודש לחול מצד הבדלת היום טוב. (ויעוין משנ"ב רצ"ט ט"ז, ובשעה"צ ל', ובשערי תשובה תצ"א).

ואם כבר הבדיל לאחר יום טוב, יצא ידי חובת הבדלת השבת. (שו"ת ע"ס ספר המצות הקצר כח-לג).

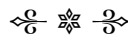
פניני חשוקי חמד

אחד שיחוסו לרוד המלך ומתחתן למחרת השבועות, מבקש לשאת אשתו בבית לחם

אמרתי לו שתהיה לו בעיה עם הכתובה, דבספר שאלת שלמה דן בסידור גט בבית לחם, מאחר וכידוע אין מסדרים גט בעיר שלא סדרו בה גט עד עתה, ובררו שלא נישאו שם נשים בבית לחם, אך מדובר בחולה ושעת הדחק, והעיר בשאלת שלמה תשובה ק' שיש עוד בית לחם אחד פרט לבית לחם יהודה, והוא הבית לחם במטה זבולון (יהושע יט טו) והיתה שם מושבה גרמנית - ויעו"ש ברד"ק שכתב: ובית לחם אינו בית לחם אשר ליהודה כי תמצא ערים נקראים בשם אחד בשני מקומות, ויעוין בספר שאלת שלמה ק' שכתב שיש לכתוב בגט, או בית לחם שביהודה או בית לחם הסמוכה לאפרת או בית לחם דאצל קבורת רחל, כמו שכותבין בחברון, מתא חברון דאצל מערת המכפלה יתבא, כמוש"כ בפאת השלחן.

והנה אם נשתכחה הבית לחם השניה מסתבר דמספיק לכתוב בית לחם בלבד, וכמבואר בערכין (דף לב ע"ב) תרי ירושלים הוו, ושניהם בחלקו של יהודה וכמבואר שם בתוס' (ד"ה הכי נמי). ולא מצינו שצריכים לכתוב ירושלים אשר מול הר הזיתים, ואשר בה בית המקדש. והוא משום דנשתכח שמה של השניה, וכך בענייננו. (שו"ת ע"ס ספר המצות הקצר).

לפדות את הבן, ואח"כ לנסוע לכותל המערבי

שאלה: באסרו חג של שבועות היה לאדם מצות פדיון הבן והמנהג הוא לפדות בסוף היום והוא גם רצה לעלות לכותל המערבי כי המנהג הוא לקיים עליה לרגל גם בזמן הזה. נסתפק האם יעלה לכותל המערבי בתחלת היום כדין מקדימין למצוות או ימתין לאחר הפדיון.

תשובה: נאמר בקידושין (כט ע"ב) ת"ר לפדות את בנו ולהעלות לרגל פודה את בנו ואח"כ עולה לרגל. ר' יהודה אומר עולה לרגל ואח"כ פודה את בנו, שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת ... רבנן מאי טעמייהו? דאמר קרא כל בכור בניך תפדה והדר ולא יראה פני ריקם. וכך נפסק להלכה.

ודבר גדול כתב המקנה, בקידושין דף י"ז. דשנינו שם כמה מעניקים לעבד, רבי מאיר אומר חמש סלעים מכל מין. יליף ריקם ריקם מבכור, מה התם חמש סלעים אף הענקה חמש סלעים ופרש"י ריקם ריקם. בהענקה נאמר אל תשלחנו ריקם, ובפדיון הבן כתיב כל בכור בניך תפדה, ולא יראו פני ריקם. ויש להבין הרי ריקם נאמר על לא יראו פני ריקם, ומה שייך זה לפדיון הבן, הגם שכתוב בפסוק אחד.

והשיב על כך המקנה. נתבאר בדף כ"ט. שרבנן (שהם הבר פלוגתא דר' יהודה, והוא ר' מאיר) סוברים דפדיון הבן קודם לעליה לרגל, הרי לנו דזה דין בעצם העליה לרגל, דכי היכי דמצינו דלא יראו פני ריקם דצריך להביא עולת ראיה, וזה חלק מהראיה, כך גם פדיון הבן קודם שהוא חלק מהראיה, שיפדה בנו קודם. יעו"ש.

ואמר מו"ח זצ"ל דהוא חידוש גדול דהוא דין בעליה, דבפשטות הגמ' (בדף כ"ט) יליף מאסמכתא לדין קדימה ולא יותר. אולם דעת המקנה דהוי חלק מהראיה. ולכן בענייננו ראוי להקדים את הפדיון כדי שיקיים את ה"זכר לראיה" כהלכתו שהפדיון הוא חלק ממצוות הראיה. לכן יפדה ואח"כ יעלה לשריד בית מקדשנו. (שו"ת ע"ס ספר המצות הקצר).

חג השבועות

סיפורים ועובדות

אחזקת תורה מגוי

מסופר כי פעם אחת בחג השבועות הבחינו תלמידי ישיבת ברנוביץ בלשון אש המתפרץ מבית, מיהרו תלמידי הישיבה - שהיו נעורים כל הלילה - והעירו את הדיירים הנכרים. ועמלו במסירות להצילם.

אחרי החג בא הנכרי ראש המשפחה הניצולה אל ר' אלחנן וסרמן הי"ד ובידו סכום נכבד שביקש לתרום לישיבה. ר' אלחנן סירב לקבל למרות שסכום זה יכול היה לשמש כעוגן הצלה לקיום הישיבה. ר' אלחנן הסביר: אמנם מקבלים קרבנות מעכו"ם למזבח, אבל החזקת תורה שאני. בזה אין לעכו"ם שייכות (יעוין שו"ע יו"ד סימן רנד ס"ב ט"ז סק"ד). (חש"ח שבת ז ע"א).

כיצד להתכונן למתן תורה

סח הרה"ג רבי אליעזר טורק שליט"א: שמעתי מיהודי שעלה למעונו של ראש הישיבה, מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, וביקש לשמוע כיצד מתכוננים ל'חג השבועות', חג קבלת התורה?

"מה השאלה!?" השיב הרב שטיינמן בחיוך, "יורדים לחנות וקונים שלש עוגות גבינה!..."

לתדהמת השואל על פשר התשובה המעניינת, דחק שוב בפני הרב שכוונת שאלתו היתה, מה היא ההכנה הרוחנית הנדרשת.

השיב ראש הישיבה בחיוך פשטני: "מה הפירוש כיצד מתכוננים? שומרים על הפב נקי! כדי שהפה יהיה מסוגל ללמוד תורה, עליו להיות נקי מכל פגמי הדיבור. הפה הוא קודש קודשים!" (כאיל תערוג, גליון 206, במדבר-שבועות תשע"ז).

הבריון שב בתשובה

בהקדמת הספר "חכמה ומוסר" להגאון רבי אברהם ענתבי זצ"ל שראה אור בליוורנו בשנת תר"י, העיד הגאון רבי יוסף ידיד הלוי זצ"ל שבעיר צפת התגורר אדם נכבד, ששקד על התורה מתוך הדחק. בכל חג שבועות היה עומד לפני הקהל ומציג את יד ימינו, שהייתה מעוותת קימעה ומספר את סיפורו-

בצעירותו, היה הולל ופוחז. ראש כנופיית בריונים, ושמו נודע לשימצה: אבו שחוד מאטשה.

יום אחד עמב וליהד עם בני חברותו, ורבה הנערץ של קהילת ארם צובא, הגאון רבי אברהם ענתבי זצ"ל, עבר. שמע הרב את הלצותיו התפללות, וגער בו. נוף בו, לאמר: "הלא תכלם! איך לא תיבוש מלנבל פוך ולטמא נשמתך!"

נעתקו הדברים מפיו, והרב המשיך בדרכו.

החלו חבריו ללעוג לו ולהשפילו: "אבו שחוד הגדול נאלם דום, נמוג מפני תוכחת הרב!..."

חרה אפו, ונשבע לנקום ברב שפגע בכבודו.

ההזדמנות נקלעה לידו בערב חג השבועות. אין לתאר את הכנותיו הרוחניות של הגאון הקדוש לחג מתן תורה. אבל בערב החג נטל את הסל והלך בכבודו ובעצמו לשוק, לערוך קניות לכבוד החג הנכסף, כהלכה הפסוקה שזו מצוה

פניני חשוקי חמד

בו, יותר מבשלוחו (גמ' קידושין מא עמוד א). עבר בין הדוכנים ובחר פירות וירקות, והבריון אורב לו בקרן זוית. כשעבר על פניו נשא ידו להכותו נפש בפגיון שבידו...

וידו יבשה!

ניסה להורידה, ולא הצליח. עבר הרב, מבלי להבחין באשר קרה. התפתל הבריון, ניסה להוריד ידו בכח היד הבריאה, ולשוא. לא היתה ברירה, ובא בבושת פנים לפני הרב. ידו נטויה אל על, ואצבעותיו קופאות סביב הפגיון. בחרדה וכלימה ביקש סליחתו.

"ומה חשבת", הפטיר הרב, "שנשמתי מסורה בידך?!"...

במקום תשובה, נשמעה התייפחותו.

ניגש אליו הרב, אחז בידו המשותקת בעדינות, והורידה בקלות. היד שבה לבריאותה, והפגיון נשר ארצה. אך היד נותרה מעוותת קימעה.

"ומה עתה", שאלו הרב.

קיבל על עצמו לשוב בתשובה שלימה, ועמד בדיבורו. התנתק מהחברה הרעה ונמנה על תלמידי ומעריצי הרב. לימים עלה לצפת והסתופף בה באהלי תורה. ובכל חג שבועות חזר על סיפורו. כי היה זה עבורו משכבר הימים חג קבלת התורה! (מעייין המועד, שבועות עמוד שנט אות קכא).

סעודה לתלמידי חכמים

מעשה באדם שהיה מקבץ בכל ליל שבועות עשרה תלמידי חכמים ללמוד בביתו עד אור הבוקר, והיה עורך להם סעודה ביד רחבה. פעם אחת לא היה לו כסף לסעודה. נתנה לו אישתו תכשיט זהב, כדי שימכרנו ויעשה הסעודה. מכרו - והנה הגאון רבי חי טייב זצ"ל לקראתו, ויאמר לו: "תן לי המעות שבידך לדבר מצוה!"

חווירו פניו - ונתן.

לא הרחיק לכת, ונכרי אחד פנה אליו וביקשו שיקנה ממנו סחורה המונחת ברשותו כאבן שאין לה הופכים: כלי סעודה בסגנון תיק. מוכן הוא לתיתם כמעט בחינם, ובהקפה. הסכים האיש, ולקח דוגמה מהם אל השוק. מצאו משרת המלך, ואמר: "מהיכן לך כלים אלו? הרי זו דוגמת כלי המלך, והוא ציוונו להשלים את הסידרה ולקנות דוגמתה בכל מחיר!"...

ענהו: "כך וכך מחירה, ויש לי מבחר גדול ממנה!"

הסכים המשרת למחיר המפולפל, והאיש שילם לסוחר את המחיר האפסי שדרש, והרוויח תוך שעה כפל כפליים. הביאו הכלים לבית המלך ששמח עליהם מאוד וציווה לשלוח למוכרם מתנות רבות כיד המלך מלבד מחירם, והוא חגג את חג השבועות בשמחה ובטוב לבב מרוב כל.

פגש בו הגאון הקדוש רבי חי טייב זצ"ל, ואמר לו: "ובכן, אמור, כלום לא הרווחת כפל כפליים בכסף אשר נתת לי הבוקר?!"...

וישתאה על המופת, ועל רוח הקודש שנוססה ברב! (ספר מעייין המועד, שבועות, עמ' רה).

חג השבועות

על מה חושבים בשבועות

היה זה בחג השבועות לפני חמש עשרה שנה. בבוקרו של יום, נפל האדמו"ר הגה"צ רבי אברהם יעקב מסדיגורא זצ"ל ושבר את אחת מצלעותיו. הכאבים היו קשים מנשוא, אך האדמו"ר זצ"ל לא גילה זאת לאיש, ורק בצאת החג נסע לבית החולים.

הרופאים ששמעו על כך היו המומים כיצד הצליח האדמו"ר לנצור את סבלו. הם שאלוהו אותו מדוע המתין עד לצאת החג ולא התפנה במקום לקבל טיפול רפואי? אבל האדמו"ר כמו לא הבין את השאלה: "איך ניתן לחשוב ביום מתן תורה על דבר אחר חוץ מקבלת התורה?!" (עקבתא דמשיחא גליון 318. שבט תשע"ג).

בשבועות בזמן קריאת עשרת הדברות הוא סגולה לבקש על רפואה

מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב הלך בערב חג השבועות לבקר ת"ח חולה. ואמר לו ששבועות הוא זמן מסוגל לרפואה, שהרי במתן תורה נתרפאו כל החולים, כמו כן מדי שנה כאשר מגיע חג השבועות מתחדשת ההשפעה ההיא, ואפשר לבקש מהקב"ה רפואה שלימה על כל סוגי המחלות שבזמנים רגילים יתכן שלא היתה להן רפואה.

שאל הת"ח באיזו שעה בחג השבועות הוא הזמן המסוגל לבקשה, השיב מו"ח זצוק"ל בשעה שקוראים בתורה את עשרת הדברות זה הזמן שאפשר לבקש על רפואה. (עלינו לשבח. ספר קב ונקי ח"ב).

הרב אלישיב לא נשאר ער בלילה

אחד שאל פעם את רבינו הגרי"ש אלישיב זצ"ל, למה אינו עושה משמר בלילה שבועות, כנהוג? השיב לו רבינו, שחייב ומצא שאם ילמד כפי הסדרים הרגילים שלו, ילמד עשרים דקות יותר מאשר אם יעשה משמר, וא"כ עדיף לו ללמוד כרגיל (קוני' קנין תורה עמוד מח).

המוניטור של הרב אלישיב השתולל

כששהה רבינו הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל בבית החולים, עלה אחד משומעי השיעורים לבקרו. ברוב הפעמים, לא התאפשר לו לדבר עמו. בחג השבועות עלה, רבינו שכב בעינים פקוחות מחובר למכשירים הרפואיים והצד מראה רצף פעימות לבו. כשנכנס, דחק בו הרופא: "תדבר עמו, שיגיב!"

ניגש ואמר: "רבי, היום חג השבועות".

לא הגיב.

אמר: "היום קבלנו את התורה..."

לפתע נזעק הרופא: "מה אמרת לוי?! תפסיק..."

רבינו שמע את המילה "תורה", והמוניטור השתולל! (הגש"פ ישא ברכה עמוד 185).

